

Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень

до щорічного Послання Президента
України до Верховної Ради України про
внутрішнє і зовнішнє становище України

СВІТ, ЩО ЗМІНЮЄТЬСЯ

Пандемія гострої респіраторної вірусної інфекції COVID-19 наочно засвідчила, що без створення високоефективної системи біозахисту і біобезпеки інфекційні захворювання можуть стати головною причиною смерті до 2050 року. Шкідливі бактерії і віруси постійно мутують і можуть ставати стійкими до ліків.

Екологічні тренди

Викиди, спричинені людською діяльністю, забруднюють повітря й воду, негативно впливають на клімат, руйнують озоновий шар, що стає причиною поширення захворювань і величезних економічних збитків.

Зростаючі викиди парникових газів пришвидшують **зміну клімату**, зокрема наближують глобальне потепління, танення льодовиків, підвищення рівня світового океану, зміну вуглецевого, біогеохімічного та глобального водного циклів, зростання загроз продовольчій безпеці, дефіциту чистої води.

Залучення дедалі більших обсягів викопного палива погіршує навколишнє середовище. Це не лише позначається на рівні життя, а й збільшує витрати на захист довкілля, охорону здоров'я, соціальне забезпечення.

Харчове виробництво для задоволення зростаючого та мінливого попиту посилює тиск на екосистеми та клімат. Використання ресурсів перевищує здатність екосистем до відновлення.

Якість води погіршується внаслідок органічного та хімічного забруднення через потрапляння патогенів, пестицидів, осадів важких металів, відходів пластмас, стійких органічних забруднювачів.

Тривають **деградація земель і опустелювання**. Ці процеси охоплюють до 29 відсотків світових земель, де

проживає понад 3 млрд людей. З них двоє з кожних п'яти не мають доступу до послуг контрольованого захоронення відходів.

Технологічні тренди

На наших очах відбувається зміна технологічного укладу. Впроваджуються «проривні» технології, здатні докорінно змінити світ.

Нові ліки, успіхи генетики, біочіпи, інші новітні **біотехнології** — досягнення, які не просто стосуватимуться кожного, а й порушують етичні питання постлюдського розвитку (трансгуманізму).

Штучний інтелект (Amazon Alexa, Google Assistant тощо), аналіз «великих даних» (big data), інші досягнення ІТ дедалі ширше використовуються як в економіці, так і в безпековій сфері.

Квантові комп'ютери та інші квантові технології стають реальністю. Їх повноцінний запуск може спричинити радикальні зміни в логістичних та організаційних процесах, моделюванні клімату, дослідженнях космосу, розвитку фундаментальної науки, уможливить переклад з різних мов у режимі реального часу, кине виклик сучасній криптографії.

Держави — технологічні лідери (США, КНР, Південна Корея, Японія, Німеччина та інші) роблять ставку на впровадження промислових **роботів**, не менш важливі наслідки роботизація має і для військової сфери (безпілотні апарати, і не лише літальні).

Новітні космічні та гіперзвукові технології розширюють перспективи освоєння Сонячної системи, трансформують

військову справу.

Аддитивні технології (3D-друк) та **принципово нові матеріали** зменшують дистанцію між прототипами та серійним виробництвом. 3D-друк вже широко використовується провідними корпораціями, а подальший його розвиток може спричинити суттєві зміни в будівництві, економіці й військовій справі.

Використання новітніх технологій потребуватиме **відповідної інфраструктури** – вже сьогодні реалізується проєкт глобального супутникового інтернету, впроваджуються 5G-мережі, що відкривають шлях до повноцінного Інтернету речей, автономних автомобілів, віддаленого управління роботами. Оприлюднені плани розроблення мереж 6 покоління. Отже, гонка за технологічне лідерство триває.

Збереження енергії, відновлювана енергогенерація, видобуток сланцевого газу й нафти формують нову **енергетичну інфраструктуру**, змінюють межі суспільного розвитку. У Франції реалізується проєкт міжнародного експериментального термоядерного реактора IETR, який у разі успішної реалізації спричинить справжню революцію в енергетиці.

Маємо визнати, що **Україна перебуває на узбіччі цих процесів.**

Демографічні тренди

За прогнозами ООН, у 2050 р. **чисельність населення** планети сягне майже 10 млрд осіб, що вшестеро більше, ніж на початку XX століття. Якщо населення країн Африки, розташованих на південь від Сахари, майже подвоїться, то в Європі та Північній Америці воно зросте лише на 2%. Основний приріст населення відбуватиметься завдяки збільшенню кількості міських жителів, на яких до 2030 року припадатиме 60% населення країн світу, а до 2050 року – приблизно 68%.

Глобальною тенденцією є **старіння населення**, обумовлене збільшенням середньої очікуваної тривалості життя (з 64,2 року в 1990 р. до 72,6 року в 2019 р.) та зниженням народжуваності (з 3,2 дитини на одну жінку репродуктивного віку у 1990 р. до 2,5 дитини у 2019 р.). У 2018 р. вперше в історії людства кількість осіб, старших за 65 років, перевищила кількість дітей до 5 років.

Демографічне старіння зумовлює виклики у сфері публічних фінансів (зокрема, збільшення потреб у пенсійних коштах) та передусім у соціальній сфері, зокрема на ринку праці. Найгострішими проблемами соціального захисту населення старших вікових груп і подолання дефіциту робочої сили є в країнах Центральної та Східної Європи, де населення старіє та кількість його швидко зменшується. Поглиблює вікові диспропорції також міграційний вплив молоді та осіб середнього

працездатного віку.

Експерти ООН прогнозують, що в 2030 році в Україні житиме менше ніж 41 мільйон, у 2050 році — близько 35 мільйонів, у 2075 році — 28,5 мільйона, у 2100 — менше ніж 25 мільйонів осіб. **Отже, при збереженні поточних тенденцій у наступні 80 років кількість населення України може скоротитися майже вдвічі.**

Якщо зараз кількість осіб віком понад 65 років становить близько 17% загальної кількості населення України, то до кінця століття цей показник згідно з прогнозом ООН зросте до 28%.

Вже понад століття відбувається пришвидшена **урбанізація** планети. Дедалі більша частка населення концентрується у містах, насамперед великих, що має низку суперечливих соціальних, економічних, екологічних і політичних наслідків. Йдеться про перетворення найбільших міст на потужних глобальних гравців, пришвидшення темпу соціального життя, зростання рівня криміналізації та забруднення середовища тощо.

Інтенсифікація **міжнародної міграції** є результатом і водночас чинником глобалізації. За оцінками ООН, 3,5% населення планети проживають за межами країни свого народження. Найбільше мігрантів у Європі, де вони становлять 11% населення. Масштабними є вимушені переселення, викликані конфліктами, війнами, техногенними та екологічними катастрофами. Проте, хоча в Європі нараховується 3,6 млн біженців та шукачів притулку, вони становлять лише 4,4% всіх мігрантів.

Визначальною для міграційних процесів є трудова міграція. Низка європейських держав, які є основними країнами призначення для українських мігрантів, спрощують правила працевлаштування українців, розглядаючи їх як мігрантів, бажаних за освітніми і трудовими характеристиками й найменш проблемних завдяки культурній близькості. Коронакриза не спричинила повного припинення трудової міграції, хоча й змінила характеристики цього процесу.

Економічні тренди

Постали **нові потужні центри економічного зростання**, зокрема КНР, Індія, Бразилія. Зростає роль **територіальних громад**, насамперед великих міст, які стають центрами освітніх, торгових, фінансових, виробничих, інноваційних, інформаційних та інших регіональних і глобальних мереж.

Підвищується **мобільність капіталу**, для якого національні кордони стають дедалі прозорішими. Автономність щодо національних економік нині може бути властивою навіть для невеликих компаній. Виграш у глобальній конкуренції за ресурси отримують держави та корпорації, здатні запропонувати кращі умови ведення бізнесу.

Ускладнення логістики зовнішньоекономічних зв'язків і трудової міграції, необхідність підтримки національних економік під час коронакризи спричиняють регіоналізацію та локалізацію бізнесу, активізують державні заходи із захисту внутрішніх ринків.

Статус особистості дедалі більше залежить від освіти та активної життєвої позиції. Соціальній і трудовій мобільності сприяють нові інформаційні технології, впровадження яких пришвидшилося під час пандемії COVID-19.

Формуються нові **наднаціональні владні суб'єкти** — елементи глобального управління та неформальні центри

й транснаціональні мережі глобального впливу, міжнародні регуляторні органи, медіа тощо, які обмежують можливості національних урядів. Водночас як засвідчила світова реакція на пандемію COVID-19, очікування щодо зменшення ролі держав та їхніх інститутів виявилися перебільшеними.

Коронакриза поглибила конфлікт між глобальними економічними викликами і національними інтересами, посилила напруженість торговельних відносин між провідними економіками, спричинила нарощування боргових зобов'язань тощо. Найменшу готовність до кризи демонструють малі сировинні економіки з високим рівнем боргового навантаження.

Політичні та безпекові тренди

Загострюються **глобальні суперечності**, що разом з неефективністю інструментів міжнародної безпеки не дозволяє вирішити наявні та провокує нові конфлікти. Посилюється конкуренція великих держав, зокрема за ресурси — людські, природні, економічні тощо. Потужніші міжнародні гравці прагнуть поліпшити свої позиції за рахунок слабших.

Коронакриза унаочнила загострення **стратегічної конкуренції** між США і КНР, яка поступово стає визначальним чинником системи міжнародних відносин. Руйнується міжнародна система стратегічної стабільності, що базувалася на комплексі зобов'язань США та Росії і визначалася американсько-радянськими/російськими договорами у сфері озброєнь.

На тлі невизначеності довкола міжнародної системи нерозповсюдження зброї масового ураження **загострюється ситуація в конфліктних регіонах** — на Близькому Сході, Індостанському субконтиненті, Корейському півострові, Південно-Китайському морі тощо. Зростають ризики набуття новими гравцями (і не тільки державами) зброї масового ураження та засобів її доставки.

Змінюється характер конфліктів, у яких дедалі більшу

роль відіграють невійськові інструменти: політико-дипломатичні, економічні, інформаційно-психологічні, кібернетичні. Дедалі ширше використовуються найманці, парамілітарні угруповання, приватні військові компанії, кримінальні та терористичні організації, релігійні секти.

Розпалювання етнічних, релігійних, расових, політичних, соціальних та інших протиріч, психологічне виснаження противника, створення атмосфери втоми, зневіри, «зради» є чи не **найбільш ефективним інструментом у конфліктах.**

Дієвим інструментом є **незаконні збройні формування.** Агресор ще до початку збройної фази конфлікту організовує та забезпечує їхню діяльність, посилює їх силами спеціальних операцій.

Трансформується збройна боротьба. Нові технології дозволяють вражати супротивника точніше, швидше і з дальших відстаней. Нова зброя використовує інші фізичні принципи, надходять на озброєння роботизовані системи із застосуванням штучного інтелекту тощо.

Новітня зброя обумовлює зміни у формах і способах бойових дій. Поширюється тенденція до ведення безконтактних бойових дій, трансформується система управління бойовими діями, дедалі ширше впроваджуються концепції мережецентричних і багатодомених війн. Удосконалюються засоби кіберборотьби. Розширюється просторовий масштаб збройних протистоянь, розмивається межа між фронтом і тилом. Активізується боротьба в космічному,

інформаційному та кіберпросторах.

Світ увійшов у час динамічних змін, результат і перебіг яких важко передбачити. Невизначеність і нестабільність є визначальними характеристиками сучасності.

Де ми зараз

Україна і світ

Ситуація довкола України визначається **конкуренцією та суперечливою взаємодією США, Європейського Союзу та Росії**. Дедалі активніше свої інтереси просуває **Китайська Народна Республіка**, зокрема через реалізацію геостратегічного проєкту «Один пояс. Один шлях».

США дедалі більше концентруються на внутрішніх проблемах, зберігаючи суттєвий економічний, політичний, інформаційний, воєнний вплив на ситуацію в Європі.

Попри величезний економічний потенціал (другий у світі після США), **Європейський Союз** наразі неспроможний сформуванати ефективні механізми єдиної зовнішньої і безпекової політики. ЄС наразі не сформулював адекватну відповідь на новітні виклики, насамперед щодо подолання внутрішніх суперечностей та позиціонування у світі.

Коронакриза та вихід Великої Британії з Євросоюзу збільшили конфліктність усередині ЄС, підважують перспективи дальшої інтеграції та розширення.

На Європейський Союз, який є провідним торговельним партнером України, припадає близько 42% торгівлі товарами та майже 80% прямих іноземних інвестицій в українську економіку. Український експорт на європейські ринки та рівень економічних відносин наразі не є задовільними ані кількісно, ані якісно.

Ситуацію мало б виправити виконання **Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС**. Натомість спостерігається

відставання від графіку імплементації її положень, обумовлене нереалістичністю строків, застарілістю деяких зобов'язань, інституційною слабкістю процесу імплементації.

Росія під впливом міжнародного тиску обмежила використання силових інструментів і намагається формувати власну зону впливу у Східній Європі, на Південному Кавказі та в Центральній Азії іншими засобами, насамперед політико-дипломатичними, інформаційними та енергетичними. Її інтереси дедалі помітніше стикаються з інтересами не лише глобальних, а й регіональних гравців. Перспективи і сценарії розвитку РФ є невизначеними й слабкопередбачуваними.

Прагнучи відновити і посилити вплив на Україну, Російська Федерація незаконно окупувала Крим, здійснила збройну агресію в Донецькій і Луганській областях, продовжує політико-дипломатичний, інформаційний та економічний тиск. Близько 100 громадян України незаконно ув'язнено російською владою в Криму та на території самої Росії.

На зовнішній арені Україні вдалося досягти головного – перейти до проактивної політики протидії російській агресії та відновлення територіальної цілісності. Україна налаштована на конструктивний підхід до переговорів. Проте цей конструктив за жодних обставин не має сприйматися як слабкість.

Розпочато створення спеціального міжнародного кримського формату – «Кримської платформи». Мета –

координування міжнародних зусиль на кримському напрямку, посилення ефективності міжнародної політики невизнання спроби анексії Криму та підвищення дієвості санкційних режимів.

Тимчасова окупація Криму – це удар не лише по Україні. Це реальна загроза миру і безпеці, й не тільки в Чорноморському регіоні. Політика невизнання спроби анексії вже підтримана рішеннями всіх впливових міжнародних організацій з питань глобальної і регіональної безпеки – ООН, ЄС, НАТО, РЄ, ОБСЄ та ін.

За таких умов Україна потребує збереження міжнародної підтримки, поглиблення інтеграції з ЄС і НАТО.

НАТО – основа європейської та євроатлантичної безпеки – адаптується до змін у безпековому середовищі, модифікує принципи своєї діяльності, зокрема щодо стримування РФ – в Арктиці, на Балтиці, у Чорноморському регіоні та Середземномор'ї.

Євроатлантична інтеграція – пріоритетний напрям державної політики, закріплений у Конституції України. Але реформи відбуваються суперечливо і повільно. Недостатньо ефективними є річні національні програми під егідою комісії Україна–НАТО як основний інструмент підготовки України до вступу до Альянсу. Україна має зосередитися на практичних кроках із запровадження норм і стандартів НАТО, зокрема у межах Програми розширених можливостей.

Отримання Україною статусу партнера НАТО з

розширеними можливостями передбачає, зокрема, регулярні політичні консультації з питань безпеки на рівні міністрів, розширений доступ до програм взаємодії і навчань, обмін інформацією й досвідом, тіснішу взаємодію під час криз і підготовки операцій, забезпечення проведення багатонаціональних навчань в Україні та за кордоном.

Виконання цих завдань має стати основою для отримання Україною Плана дій щодо членства в Альянсі.

Останніми роками низка проблемних питань накопичилася у відносинах з деякими державами — членами НАТО. Так, відчутний вплив на відносини України з **Польщею** — нашим стратегічним партнером — зберігають питання історичної пам'яті, для розв'язання яких необхідно продовжувати діалог. Perezавантаження на засадах взаємної поваги та обопільних компромісів потребують і відносини з **Угорщиною**.

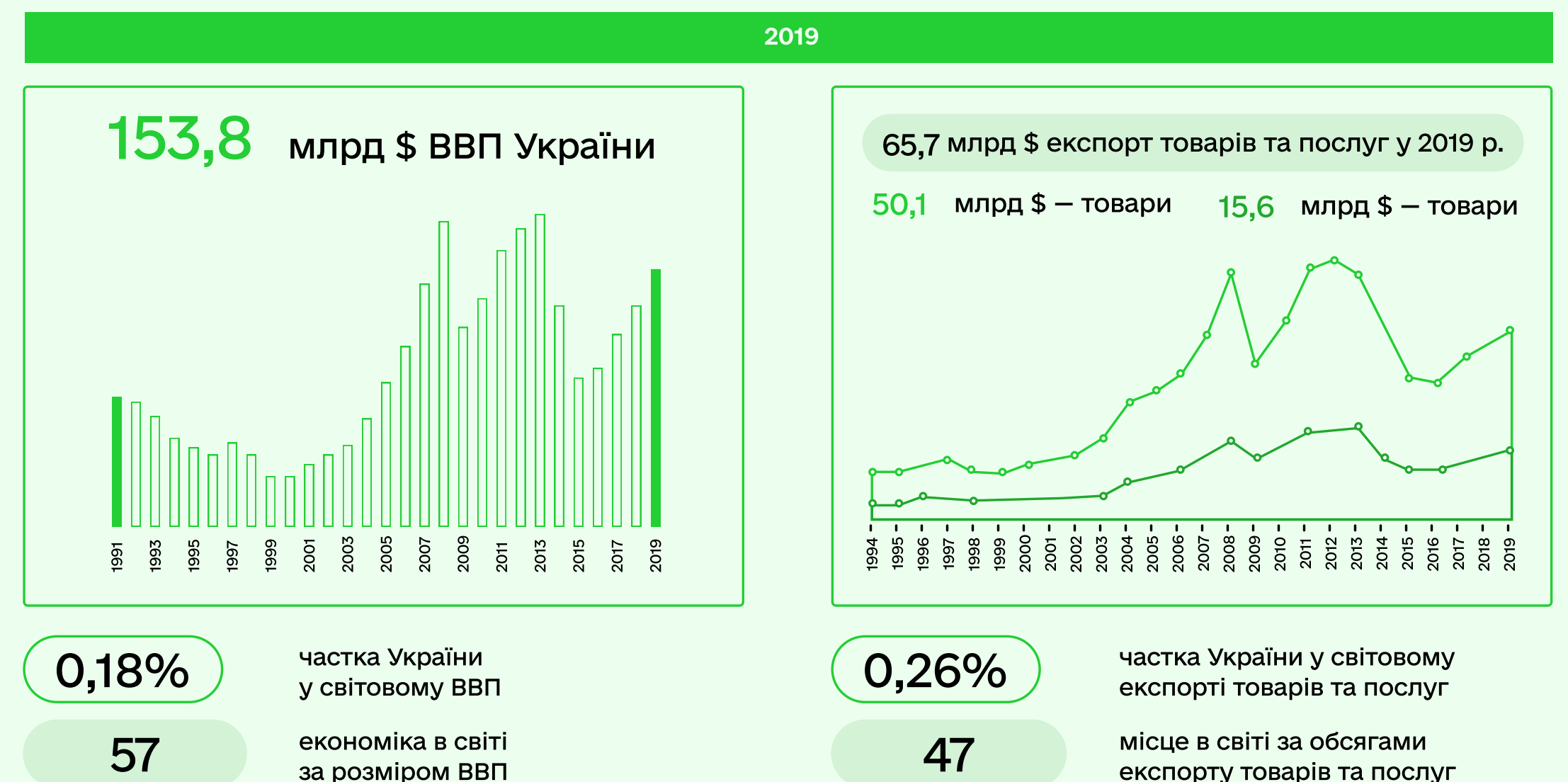
Румунія і Молдова — південно-західні сусіди і партнери України, можливості взаємодії з якими в економічній сфері, а також у розв'язанні замороженого конфлікту у Придністровському регіоні використовуються неповною мірою.

Недостатньо реалізується потенціал співпраці з **Туреччиною**, яка є нашим ключовим партнером у Чорноморському регіоні.

Економіка

За роки незалежності України командно-адміністративна модель нерівних правил і можливостей, дискримінаційного доступу до ресурсів, марнотратного господарювання не трансформувалася у сучасну конкурентну ринкову економічну систему, яка генерує інвестиційні стимули та інноваційний дух підприємництва.

Натомість постала **мала сировинна економіка** з депресивним бізнес-кліматом, надмірним зовнішнім боргом, високим рівнем доларизації, тінізації і криміналізації господарської діяльності.

Місце України у світовій економіці (2019)

Експорт має переважно сировинний характер і складається з низькотехнологічних товарів (сільськогосподарська та металургійна продукція), що робить національну економіку чутливою до коливань світових цін, виштовхує її на узбіччя науково-технологічного та економічного розвитку.

Порівняння показників України та деяких країн у 2019 р.

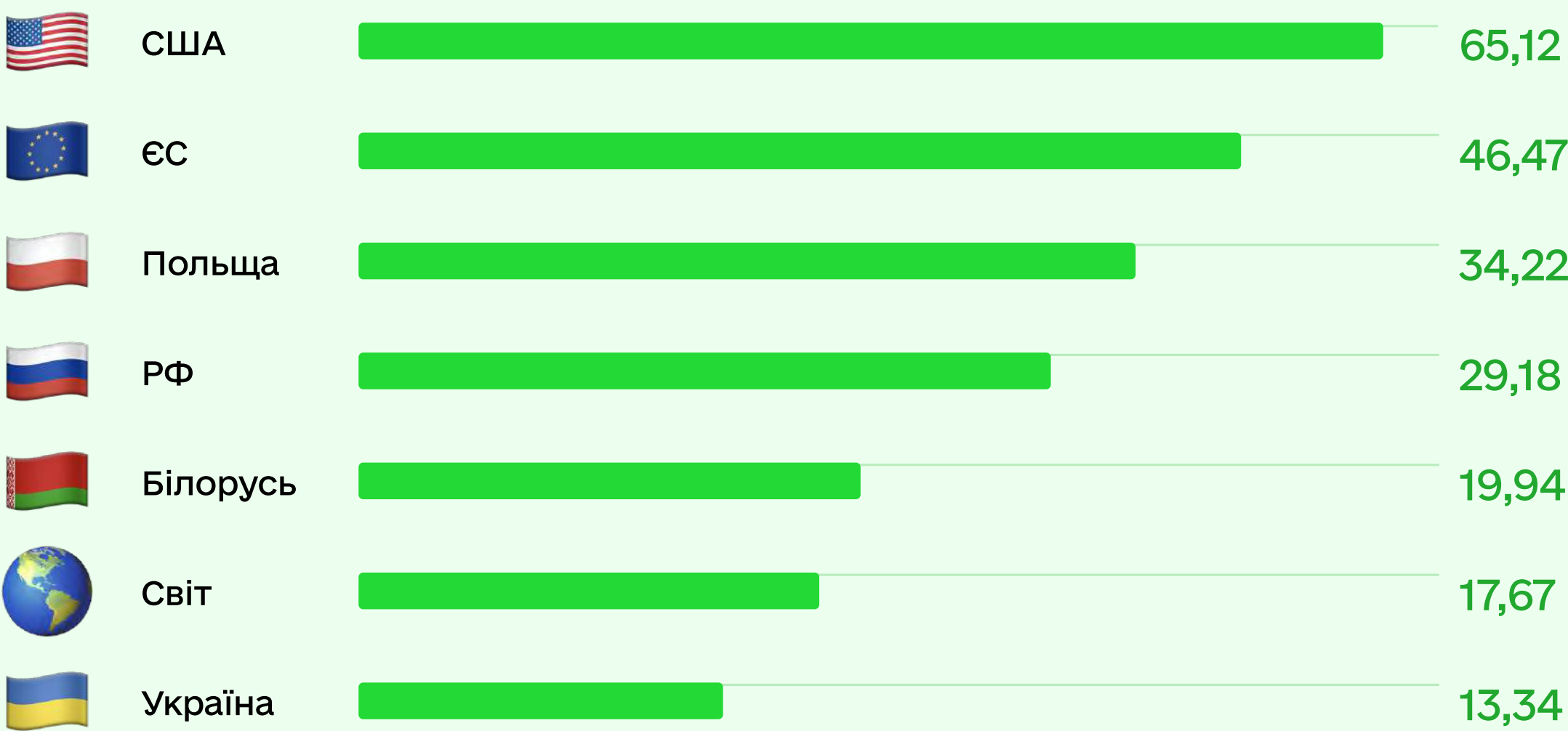
Макропоказники	РФ	Білорусь	Туреччина	Польща	Україна
ВВП (за ПКС), млрд дол.	4281,8	188,8	2325,6	1299,3	560,7
ВВП на особу (за ПКС), млрд дол.	29181	19943	27875	34218	13341
Дохідна частина державного бюджету, млрд дол.	311,8	11,6	154,2	104,3	38,6
Видаткова частина державного бюджету, млрд дол.	281,3	10,1	176,0	107,9	41,5
Витрати на науку, % до ВВП*	0,99	0,61	0,96**	1,21	0,47
Витрати на здоров'я, % до ВВП**	5,34	5,93	4,22	6,54	7
Витрати на здоров'я на душу населення, дол. США**	585,9	342,5	444,7	906,8	177,4
Експорт товарів, млрд дол.	422,8	22,5	171,1	251,9	50,1
Експорт послуг, млрд дол.	62,7	9,6	64,9	72,0	15,6
Імпорт товарів, млрд дол.	243,8	31,7	200,7	246,7	60,8
Імпорт послуг, млрд дол.	98,8	5,8	28,0	43,9	6,9

* Дані за 2018 р.
** Дані за 2017 р.

Монополізація обмежує можливості підвищення ефективності національної економіки. Визначальна роль монополій вплинула на розвиток політичних і соціальних інститутів та суспільної етики, спричиняючи їх примітивізацію й поширення корупції. Наслідками стали «проїдання» національного багатства,

виснаження національних ресурсів, застарілість інфраструктури та промислового комплексу, загалом – **відсталість** України від інших, зокрема сусідніх, країн. Утримання низької вартості робочої сили як конкурентної переваги перешкоджає формуванню середнього класу й стимулює трудову міграцію.

Продуктивність праці в Україні майже вдвічі відстає від середньосвітового рівня. За обсягами ВВП на одну особу (за паритетом купівельної спроможності) Україна у 3,5 раза поступається середньому рівню в ЄС, у 2,6 раза – Польщі, у 2,2 раза – РФ.

ВВП за паритетом купівельної спроможності на одну особу (2019 р., тис. дол. США)

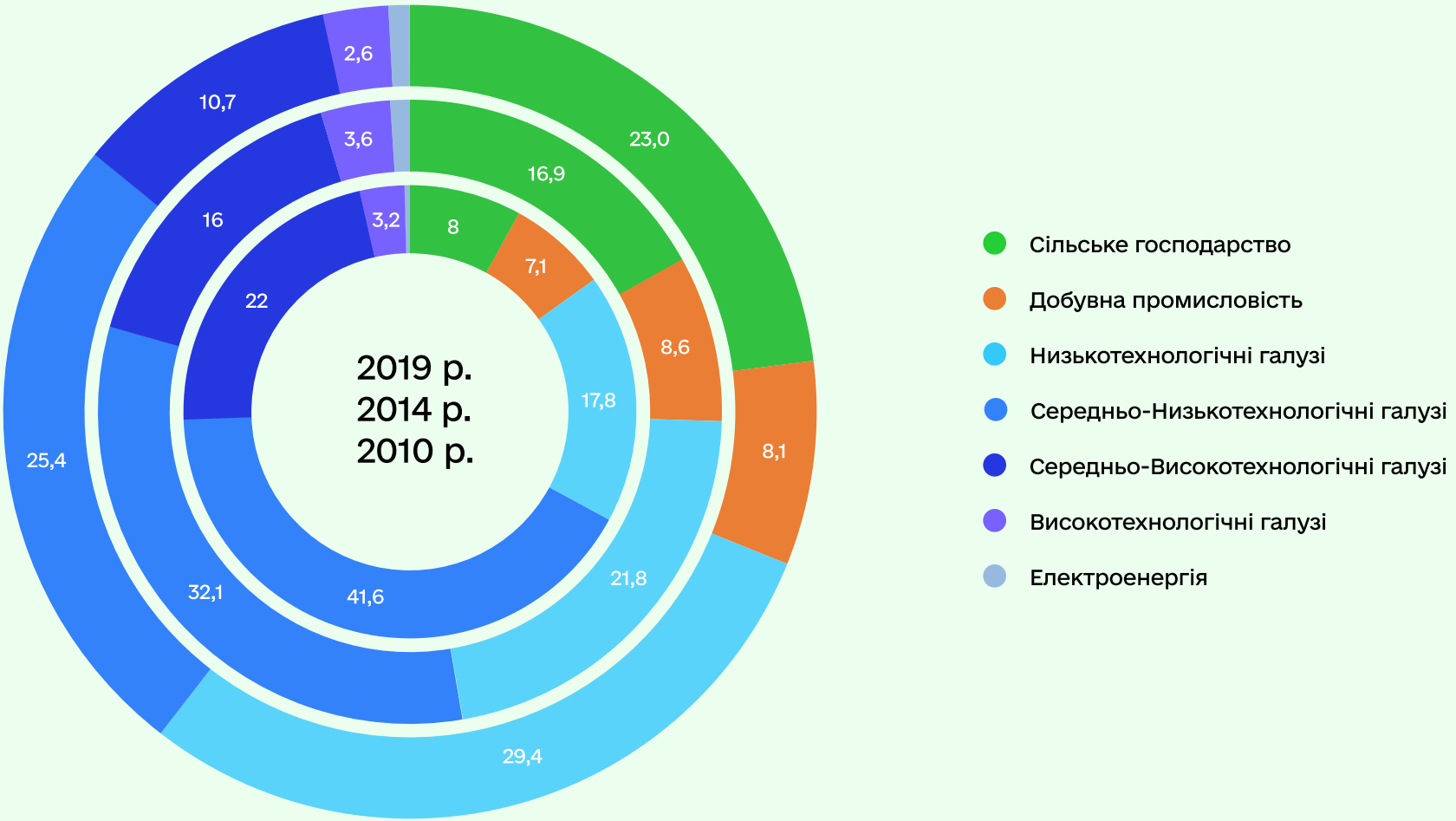
На перше місце серед рушіїв економіки вийшов **аграрний сектор**, який має експортну спрямованість. Україна

посідає перше місце на світовому ринку за обсягом експорту соняшникової олії, четверте — кукурудзи та ячменю, шосте — пшениці.

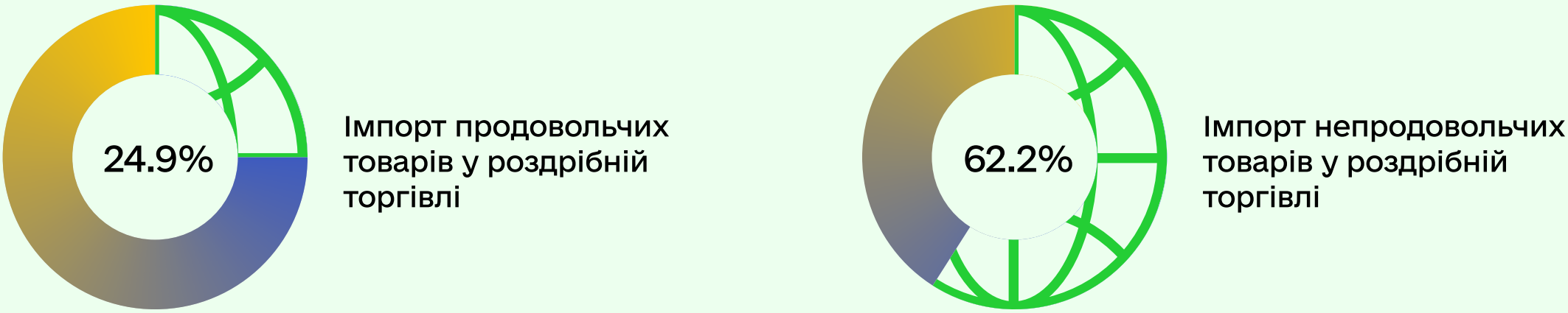
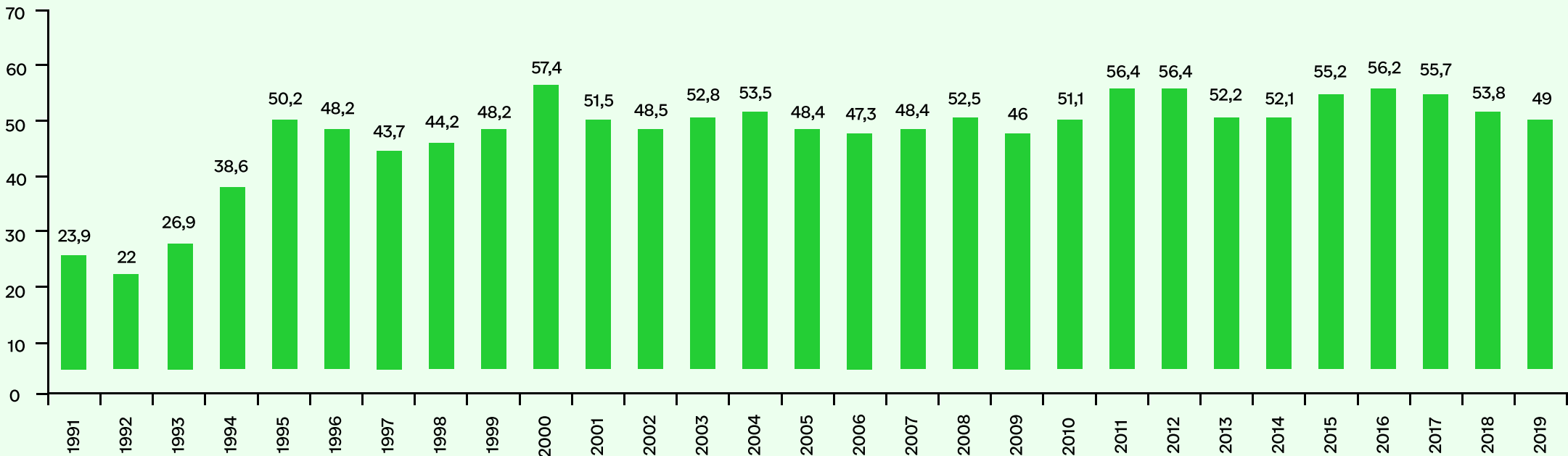
Сільське господарство зберігає спеціалізацію на виробництві зернових та олійних культур, переважно великими агрохолдингами. Водночас у кризових умовах перебуває тваринницька галузь, не розвиваються малі форми господарювання, у занепаді фермерство, що загалом негативно відбивається на соціально-економічному становищі села.

Промисловість втратила свою роль рушія зростання. Останні роки характеризуються стагнацією виробництва промислової продукції, зниження притаманне переважній більшості секторів. Структура промисловості визначається експортною спеціалізацією: переважає сировинна та низькотехнологічна продукція (руди, метал, комплектуючі для машин з низьким рівнем доданої вартості тощо).

Структурні диспропорції у промисловості мають наслідком її неспроможність забезпечувати зростаючий попит на продукцію як споживчого, так і інвестиційного призначення, а отже, консервують периферійну сировинну модель міжнародної спеціалізації, закріплюють імпортозалежність і хронічний дефіцит зовнішньої торгівлі, посилюють чутливість національної економіки до зовнішньоекономічної кон'юнктури та політики торговельних партнерів.

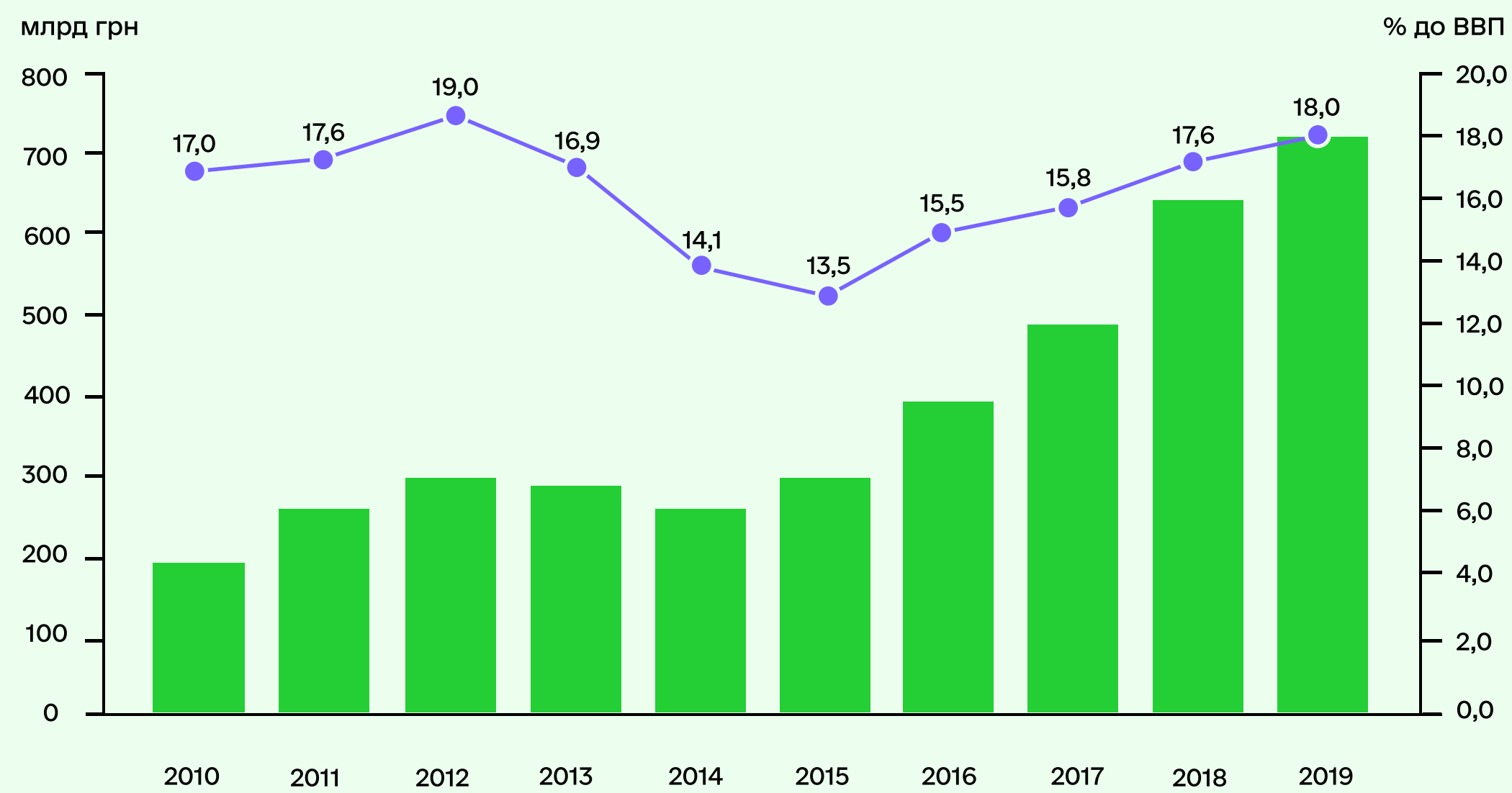

Галузева структура експорту товарів за технологічним рівнем (2010–2019 рр., %)

Імпортозалежність економіки України (2019 р.)

Для подолання економічної відсталості потрібні **інвестиції**. Проте, попри 23-відсотковий середньорічний приріст капітальних інвестицій у 2016–2019 рр., частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП України за останні 10 років не перевищувала 19%, тоді як для модернізації економіки цей показник має становити щонайменше 25% ВВП.

Валове нагромадження основного капіталу (2010–2019 рр., % ВВП та млрд грн)

Основним джерелом капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств (65,4% у 2019 р.), натомість банки майже виключені з інвестиційного процесу, частка кредитних коштів становить лише 10,8% за підсумками 2019 р. (7,8% — у 2018 р.).

Зростання внутрішніх інвестицій стримується несприятливим інвестиційним кліматом, низькою довірою громадян і підприємців до фінансових інституцій, недостатнім захистом прав власності, непослідовністю державної політики з розбудови фінансового ринку та нерозвиненістю фінансового посередництва. Джерела внутрішнього фінансування інвестицій звужуються внаслідок малоефективної системи залучення інвестиційних ресурсів: депозити населення переважно короткострокові, а понад 70% заощаджень фізичних осіб нагромаджено поза банками. Активне придбання комерційними банками державних цінних паперів відволікає значний обсяг коштів від кредитування реального сектору економіки.

Із 35,8 млрд дол. США **прямих іноземних інвестицій**, вкладених в економіку України станом на кінець 2019 року, майже третина (10,4 млрд дол., або 29%) надійшло з Кіпру, ще 1,06 млрд дол. – з Британських Віргінських островів. У цих випадках, ймовірно, йдеться про повернення попередньо виведених з України капіталів. Безпосередньо з країн – членів ЄС в економіку України вкладено 28,3 млрд дол. Найбільшими країнами-інвесторами (за винятком Кіпру) були Нідерланди — 8,3 млрд дол., Велика Британія — 2,1 млрд дол., Німеччина — 1,8 млрд дол. та Австрія — 1,2 млрд дол. Водночас із США надійшло 637,8 млн дол., з Японії — 139,9 млн дол., з Китаю — 40 млн дол. прямих іноземних інвестицій.

Таким чином, іноземні інвестиції не є ефективним каналом трансферу технологічних рішень для модернізації економіки України та включення її у глобальні ланцюги створення доданої вартості на більш високих технологічних рівнях.

У 2019 році зростання споживчих цін в Україні сповільнилось до 4,1% порівняно з 9,8% у 2018 році. Показники інфляції минулих років становили у 2017 році – 13,7%, у 2016 – 12,4%, у 2015 – 43,3%. За даними Держстату, середньорічна інфляція у 2019 році (січень-грудень року проти січня-грудня попереднього року) знизилася до 7,9% з 10,9%. Проте цінова стабілізація була забезпечена завдяки штучному обмеженню грошової пропозиції та кон'юнктурному зміцненню гривні. Зниження темпів інфляції стало наслідком жорсткої монетарної політики НБУ в режимі інфляційного таргетування та ревальвації гривні.

Зміцнення гривні забезпечується передусім аграрним експортом, грошовими переказами трудових мігрантів і припливом іноземного спекулятивного капіталу для придбання облігацій внутрішньої державної позики. Попит на ці цінні папери гарантується високою дохідністю та спрощенням доступу до національного ринку цінних паперів (приєднання до системи міжнародного депозитарію Clearstream).

За даними НБУ, за підсумками 2019 року нерезиденти збільшили обсяг вкладень в українські боргові папери у 18,5 разів – з 6,349 млрд грн до 117,72 млрд грн (для

порівняння: обсяг вкладень нерезидентів в ОВДП України в 2018 році виріс на 1,13 мільярда гривень, або на 21,7%), у той час як сума державних цінних паперів у власності українських банків зменшилася.

Недостатня спроможність банківської системи України повною мірою відновити кредитну активність має системний характер, пов'язаний з недоліками регулювання, недостатнім захистом прав кредиторів та низькою платоспроможністю позичальників, і наразі незначно залежить від вартості кредитів.

Залучення великих інвестицій необхідне для модернізації **інфраструктури** – енергетичної, транспортної, екологічної тощо.

Зменшується надійність **енергетичних систем**. Дедалі важче забезпечувати попит у пікові години. Замість забезпечення доступу до дешевих і надійних джерел державна підтримка часто надається нестабільним і дорогим джерелам енергії.

Поглиблюється енергетична бідність. Бізнес і громадяни змушені скорочувати енергоспоживання, що погіршує добробут і гальмує економічне зростання. Вільні ціни й тарифи підміняються «економічно обґрунтованими» без огляду на їх прозорість і доступність. Споживачеві нав'язують дорогі енергоресурси й технології з низькими коефіцієнтами перетворення енергії.

Хоча обійтися без імпорту енергоресурсів неможливо, досі не забезпечено фізичну диверсифікацію джерел і маршрутів постачання енергоресурсів (зокрема,

природного газу). Не виконано плани з нарощування видобутку енергоносіїв. Не вистачає власних нафтопродуктів. Рівень енергетичної ефективності національної економіки низький, що є одним із чинників неконкурентоспроможності української продукції.

Транспортний сектор ледь задовольняє базові потреби економіки та населення у перевезеннях, тоді як якісні показники щодо швидкості, ефективності, безпеки та зручності перевезень наразі не відповідають сучасним вимогам. «Вузьким місцем» транспортної інфраструктури залишається недостатня зв'язаність транспортних артерій: морські й річкові порти, автомобільні й залізничні шляхи не поєднані в єдину мережу, що сповільнює та здорожчує перевезення вантажів.

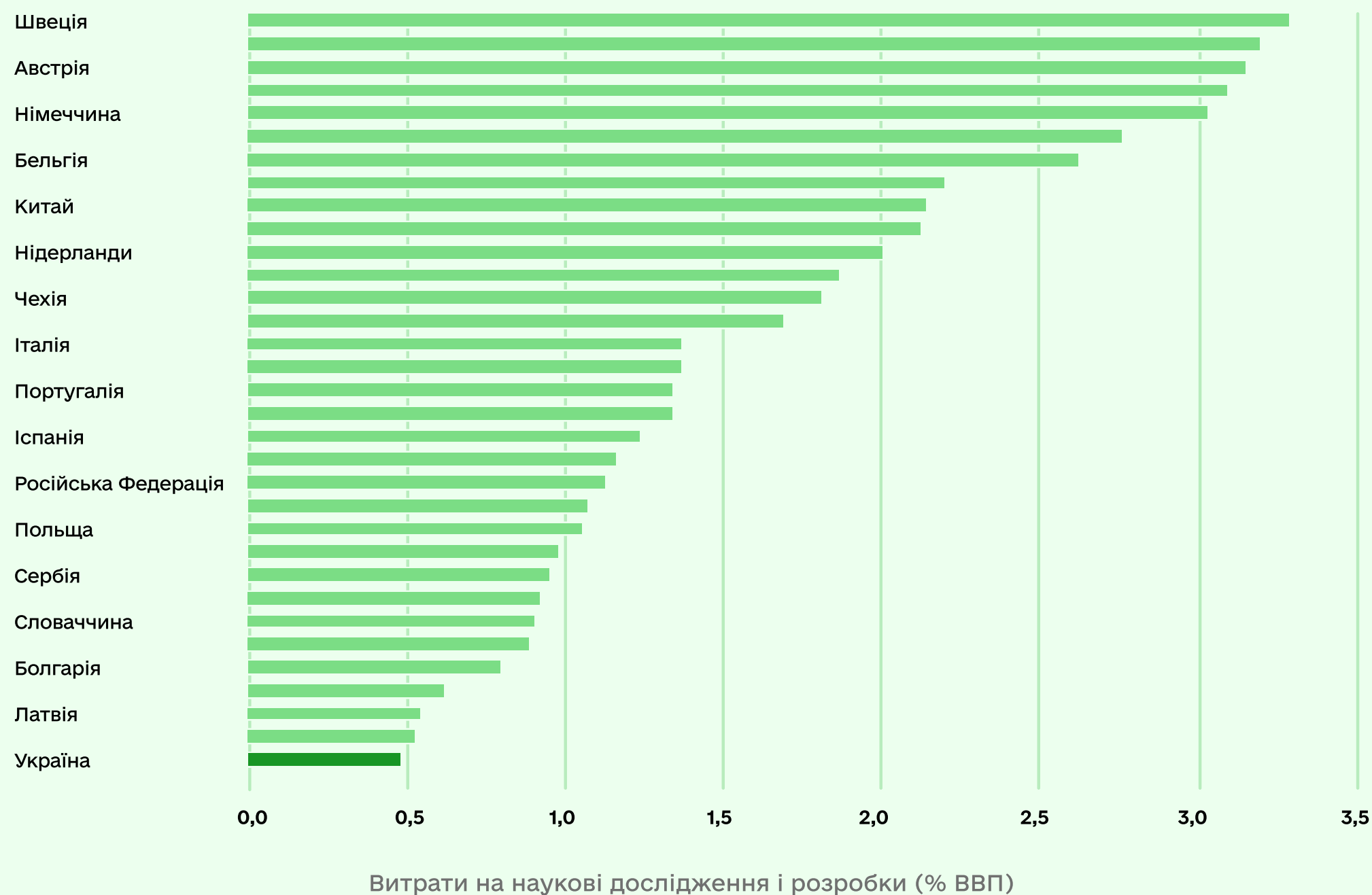
Зношеність автодоріг, залізничного рухомого складу, колійного, портового, шлюзового господарств завдає шкоди життю і здоров'ю людей, ускладнює міжрегіональні та зовнішні комунікації, підвищує витратність економіки, небезпечно впливає на екологію, знижує експортний і транзитний потенціали.

Триває скорочення **наукомісткості** економіки України. Лише кожне десяте підприємство впроваджує нові технологічні процеси, а інновації у промисловості забезпечують лише близько 15% підприємств – за цим показником Україна поступається усім країнам ЄС, крім Румунії.

Протягом останніх років наукомісткість ВВП залишається критично низькою, що призводить до

втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію. У 2019 р. спостерігалось найнижче значення цього показника: обсяг фінансування наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок становив 0,43 % ВВП (у 2018 р. – 0,47 %), зокрема коштом державного бюджету – 0,17 % ВВП (у 2018 р. – 0,17%).

Частка витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП країн ЄС-28 (за даними 2018 р.) у середньому становила 2,12%. Найбільшою вона була у Швеції – 3,32%, Австрії – 3,17 %, Данії – 3,03 %, Німеччині – 3,13 %, Фінляндії – 2,75%, Бельгії – 2,76 %, Франції – 2,02%; найменшою – у Румунії (0,5%).

Недостатній захист прав інтелектуальної власності стримує трансфер у країну іноземних технологій, а також інвестиції в дослідження, розробки та інновації.

Уповільнення трансферу науково-технічних досягнень у продукти та процеси, які запроваджуються на ринку, породжується слабкими взаємозв'язками між освітніми і науково-дослідними структурами та корпоративним сектором економіки.

Економіці України притаманна висока питома вага ресурсомістких та енергомістких технологій, впровадження та використання яких здійснювалося без будівництва належних очисних споруд. Не сформовано ефективні механізми природокористування. Триває деградація довкілля та ґрунтів, надмірне забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у шкідливих відходів, зокрема високотоксичних.

Україна характеризується значною **регіональною диференціацією**. За 2012–2017 рр. співвідношення між мінімальним та максимальним значенням валового регіонального продукту на одну особу, без урахування Києва, збільшилося майже в 2,5 раза та становило 7,7 раза. Поглиблюється диспропорція між регіонами щодо залучення інвестицій, яка у розрахунку на одну особу зросла за останні 5 років до 16,4 раза. Шість областей формують 37% ВВП України, ще 29% ВВП формується у Києві та Київській області, 60 % промислової продукції виробляється у п'яти областях.

Збереження та поглиблення міжрегіональних диспропорцій призводить до надмірних міжрегіональних і зовнішніх міграцій, які закріплюють територіальну депресивність. Деградують проблемні території, щодо яких так і не було запроваджено дієвих механізмів державної підтримки: високогірні території українських Карпат, віддалені сільські райони з низькою щільністю населення, райони вздовж кордону з РФ, райони та громади, де було закрито вугільні шахти, інші місто/бюджетоутворювальні підприємства.

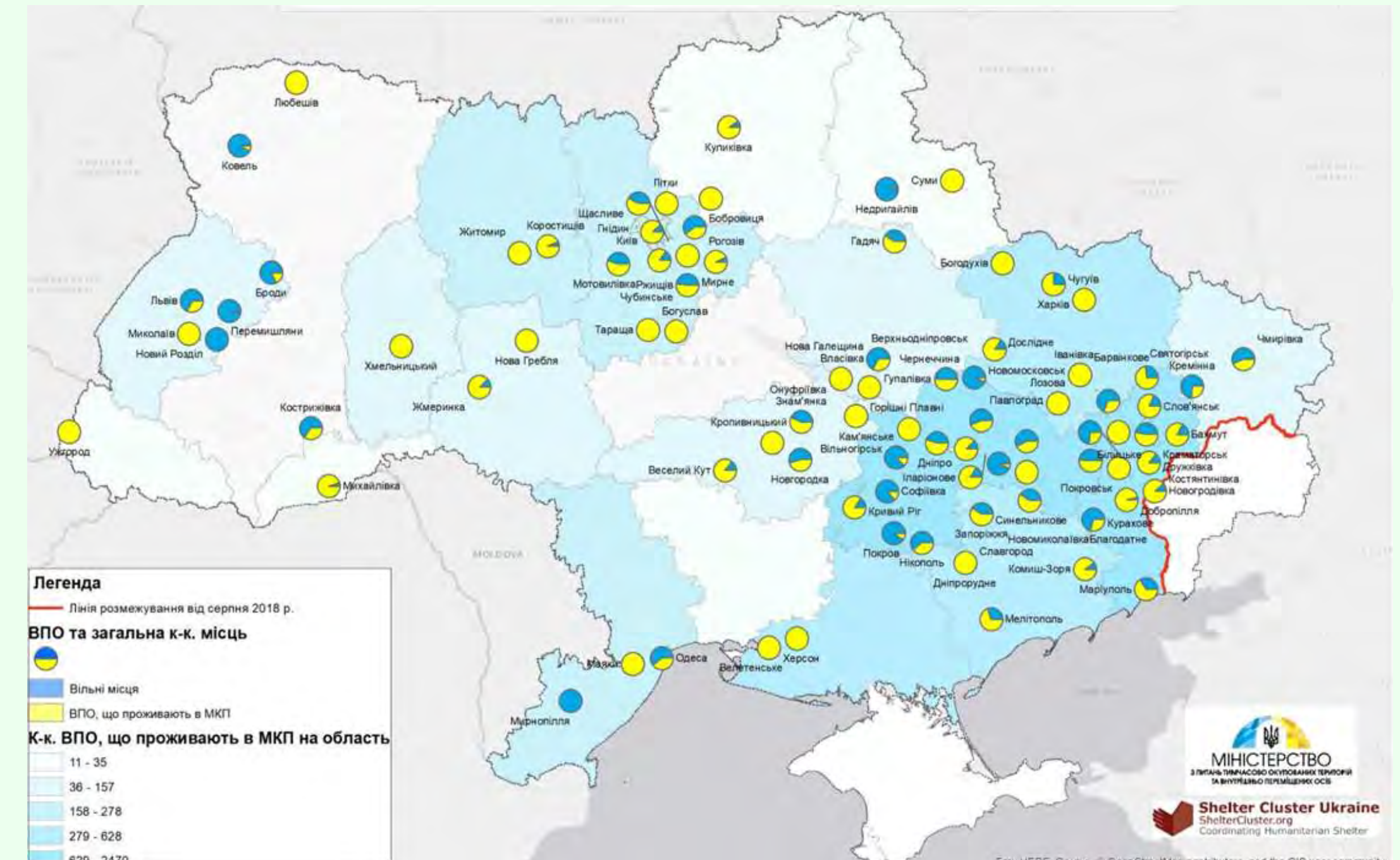
Специфічною особливістю останніх років є різка зміна становища низки регіонів унаслідок російської агресії. Тимчасова окупація Криму та бойові дії на Донбасі призвели до зменшення контрольованої території та кількості населення приблизно на 12% та 7% відповідно (на окупованих територіях у 2013 році формувалося 13,7% ВВП України). Тимчасова окупація частини території України спричинила появу понад 1,5 млн внутрішньо переміщених осіб, розміщення яких є вкрай нерівномірним. Уздовж лінії розмежування сформувалась територія, звідки виїхала значна кількість населення та суттєво скоротилася економічна діяльність, що призводить до її дальшої деградації. Економічної реабілітації потребують області, прилеглі до тимчасово окупованих територій.

Загальна площа окупованих територій

47 000 кв. км 7% території 12,8% населення

Тимчасово окуповані території

Місця компактного проживання ВПО (на 01.04.2019 р.)

Принципово нові можливості для регіонального розвитку надає **реформа місцевого самоврядування** та територіальної організації влади. Зараз на території, де відбулося об'єднання громад, проживає понад 70% населення, вона охоплює понад 40% території держави. Станом на 10 листопада 2019 року створено 1002 об'єднані територіальні громади (ОТГ) із 1356 запланованих.

Не налагоджено належне координування діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері регіонального розвитку, слабкою є спроможність органів місцевого самоврядування самостійно реалізовувати політику розвитку. Плани з будівництва доріг, стадіонів, шкіл, амбулаторій, що здійснюється коштом державного та місцевих бюджетів, часто не узгоджені з планами реформи адміністративно-територіального устрою, Генеральною схемою планування території України, стратегіями розвитку регіонів.

Розвиток України не є сталим і збалансованим.

Послідовна імплементація Цілей сталого розвитку ООН дозволила би досягти конкретних результатів у пріоритетних для нашої країни сферах – миру і безпеки, здоров'я і добробуту людей, майбутнього дітей, економічного розвитку, соціального захисту і справедливості, стійкості держави, розвитку громад тощо. Проте в Україні відсутні ефективні механізми стратегічного планування сталого розвитку, що узгоджували би процеси і програми на національному, регіональному і місцевому рівнях, їх ресурсне забезпечення.

Суспільство

Становлення ефективного та збалансованого **ринку праці** гальмується збереженням значної частки неефективних робочих місць; зниженням мотивації до праці внаслідок збереження моделі «дешевої робочої сили»; суттєвою професійно-кваліфікаційною невідповідністю робочої сили потребам ринку; поширенням незадекларованої зайнятості.

Середня офіційна заробітна плата 1% найбільш високооплачуваних працівників перевищує середні заробітки 50% найменш оплачуваних у 43,3 раза (в Європі — в 11,7 раза, США — у 24 рази); міжгалузева розбіжність становить 7,1 раза.

Професійно-кваліфікаційна асиметрія, неефективність систем профорієнтації, неналежна якість професійно-технічної та вищої освіти спричинюють низький рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці та різкі розриви у конкурентоспроможності різних груп робочої сили.

Неефективність системи **соціального захисту** обумовлює обтяжливість соціальних видатків для бюджетів усіх рівнів і водночас не дозволяє знизити рівень незабезпеченості. Через поширеність незадекларованої зайнятості й незареєстрованих доходів значна частина ресурсів системи соціального захисту потрапляє до небідного населення.

Децентралізація соціального захисту та соціальної допомоги з переданням відповідних функцій на рівень ОТГ стикається з проблемами фінансового забезпечення, якості управління, забезпеченості кваліфікованим персоналом, що погіршує результативність реформи.

Пенсійна система не здатна протистояти економічним і демографічним викликам (значним обсягам тіньової зайнятості, браку кількості місць з гідною оплатою, відпливом працюючого населення за кордон, дефіцитом бюджету Пенсійного фонду, який вимушено покривається з Державного бюджету), а зростання надмірного розриву доходів працівників і пенсіонерів порушує принцип соціальної справедливості.

Національна **система охорони здоров'я** не задовольняє повною мірою потреби населення в медичних послугах і медичних засобах. Посилюються ризики для якості медичних послуг через зниження доступності послуг лікарів вторинної ланки та будь-яких очних медичних консультацій у сільській місцевості, ускладнюється робота швидкої та екстреної медичної допомоги. Значна частина українців помирає в працездатному віці, нерідко від причин, що є похідними від низької ефективності системи охорони здоров'я: недостатньої профілактики та неякісної діагностики, низького рівня імунізації, обмеженої грамотності населення з питань збереження здоров'я, нездорового способу життя тощо.

Розширення можливостей **якісної освіти** гальмується через брак ресурсів для створення належних умов

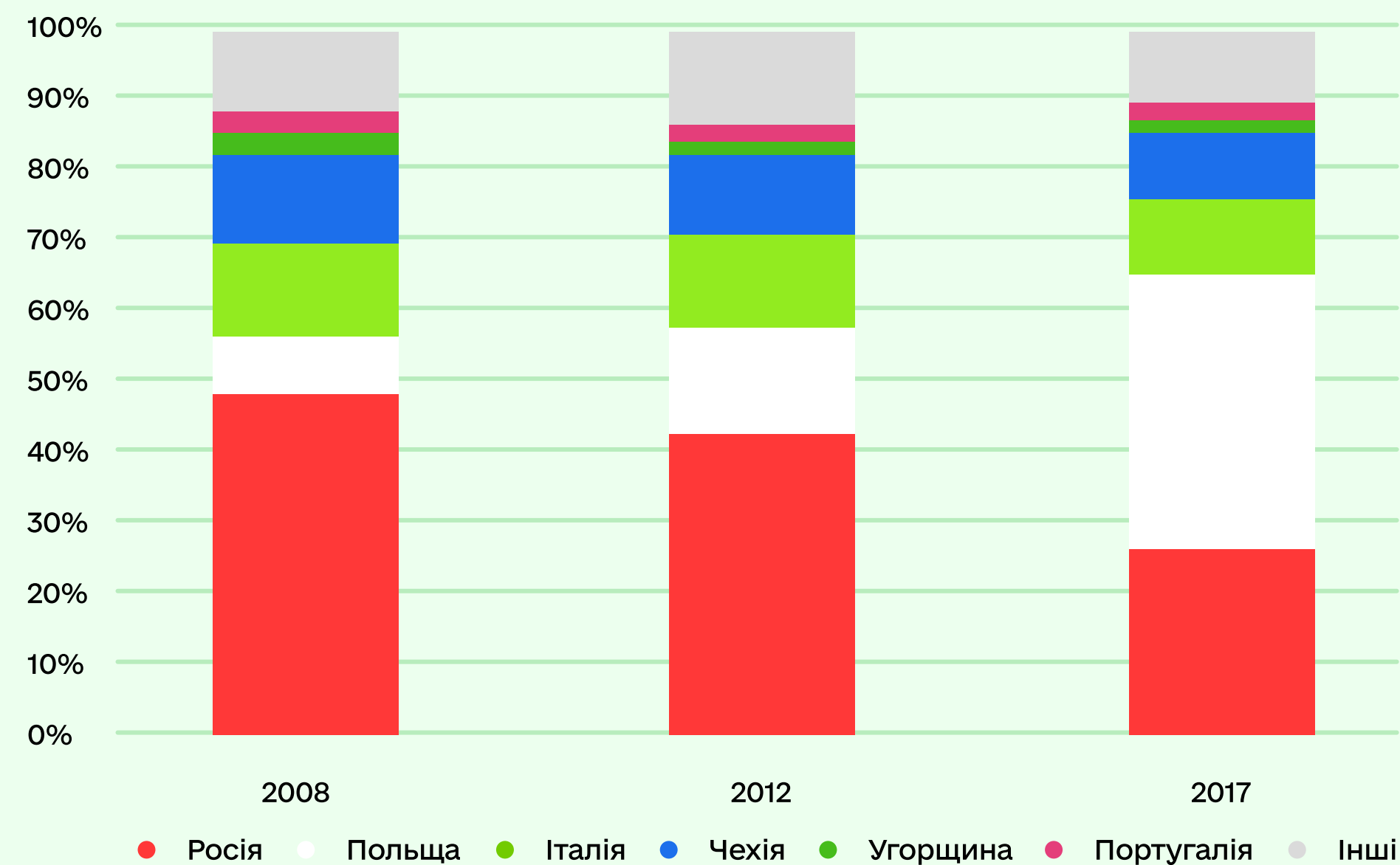
навчання, повномасштабного осучаснення змісту шкільної і вищої освіти, профілізації, а також цифровізації освітньої екосистеми. Зволікання з оновленням мережі шкіл створює серйозні перешкоди для підвищення конкурентоспроможності випускників. Сільська шкільна мережа неспроможна забезпечити належне охоплення підлітків повною середньою освітою.

Рівень перенаселення **житлових приміщень** (за методикою Євростату) становить понад 50% і перевищує показники всіх країн ЄС. Особливо актуальною ця проблема є для сімей з дітьми: вже з появою другої дитини індекс перенаселеності житлових приміщень перевищує 80%, а з появою третьої – 95%. Потребує заміни житловий фонд масової забудови 1960-х років. Менше ніж половина сільських домогосподарств обладнані водогоном і туалетом всередині будівлі.

Шоком для громадян стало різке зростання тарифів на житлово-комунальні послуги при погіршенні їхньої якості. Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги перевищила 51 млрд грн., а через недостатню цільову спрямованість 60 % житлових субсидій потрапили до небідних громадян.

Погіршення якості життя позначилося на демографічних процесах. Колективною оцінкою перспектив України стала різка активізація **зовнішньої міграції**. За експертними оцінками, чисельність трудових мігрантів зросла з 2,1 млн осіб у 2005–2008 рр. до 2,7 млн осіб у 2015–2017 рр. Основний напрямок міграції українців

змінився зі східного (до Росії) на західний — до країн ЄС (насамперед до Польщі).

Країни призначення трудових мігрантів за даними обстежень Держстату (%)

Частина «маятникової» міграції поступово перетворюється на постійну. За результатами соціологічних досліджень, 35% українців міркували над ідеєю трудової міграції за кордон, причому половина з них — для задоволення мінімальних потреб своїх сімей. Серед мігрантів зростає частка молоді, високоосвічених і висококваліфікованих осіб. На тлі несприятливих демографічних тенденцій дефіцит кваліфікованих працівників гальмує економічний розвиток.

Держава

В Україні сформувалася неефективна політична система. З одного боку, в Україні за 28 років незалежності було обрано 6 президентів, а парламент завжди був місцем гострої політичної конкуренції. З другого — доступ до процесу державного управління та вплив на перерозподіл суспільних ресурсів донедавна мали елітарні групи, які використовували для цього як формальні (політичні партії та вибори), так і неформальні інститути (корупцію та захоплення держави у спосіб просування на посади в державному управлінні своїх представників).

Чинній суспільній моделі притаманні низький рівень залучення суспільства до процесу ухвалення рішень, слабкість громадського контролю, відсутність потужних демократичних політичних партій, існування яких напряду не залежало би від персони лідера чи зацікавленості її власників і які слугували би своєрідними «сходами» для якісного оновлення політичного класу.

Серед інституційних проблем Української держави необхідно виокремити:

- низьку ефективність роботи Верховної Ради України попередніх скликань, високий рівень політичної корупції;

- недостатню ефективність інститутів прямої демократії;
- непослідовність державної політики децентралізації та адміністративно-територіальної реформи;
- радикальні зміни персонального складу державних органів після кожного електорального циклу з постійним погіршенням його якості;
- недостатній рівень захисту прав, свобод і законних інтересів громадян через неефективність судової та правоохоронної систем.

Антикорупційна політика в Україні здійснюється переважно у спосіб створення спеціалізованих державних органів, хоча ключовим її завданням має стати мінімізація можливостей для корупції.

З прийняттям у 2018 р. Закону України «Про національну безпеку України» розпочався етап комплексного вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони, його гармонізації з нормами і стандартами НАТО.

Попри закріплення у законодавстві обсягу видатків на національну безпеку і оборону не менше 5 % ВВП, розвиток сектору безпеки і оборони здійснювався повільно.

Низка невирішених проблем накопичилася у сфері оборони. Не виконано передбачене Воєнною доктриною України оновлення стратегії оборони України. Планування

оборони зводиться до розроблення лише стратегічного плану застосування сил оборони. Повільно відбувається перебудова системи територіальної оборони. Кардинальної трансформації потребує застаріла система мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Генеральний штаб переведено на типову структуру штабів збройних сил держав – членів НАТО. Триває трансформація інших органів військового управління Збройних Сил України на основі принципів і стандартів Альянсу.

Упроваджується сучасна система оборонного планування на основі спроможностей, узгоджена з бюджетним плануванням у державі. Удосконалюється система управління оборонними ресурсами з використанням програмно-проектного менеджменту, яка передбачає узгодження планів розвитку Збройних Сил України з наявним ресурсним забезпеченням.

Реалізується нова система закупівель ОВТ, інших матеріальних засобів, зокрема за кордоном. Відповідно до прийнятого у 2020 році Закону України «Про оборонні закупівлі» розпочато імплементацію нових політик, процесів і процедур, які кардинально змінять підхід до технічного оснащення Збройних Сил України. Основними принципами, що мають стати базовими для нової системи, є прозорість, підзвітність і доброчесність.

Недостатніми є виробничі (технологічні) можливості підприємств обороно-промислового комплексу України, які не забезпечують ЗСУ новітніми (модернізованими)

зразками озброєння та військової техніки в необхідних обсягах. З метою підвищення ефективності реалізації державної військово-промислової політики введено посаду віце-прем'єр-міністра — міністра з питань стратегічних галузей промисловості та утворено Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України.

Нагальним питанням залишається реформування Служби безпеки України, зокрема ухвалення нового закону «Про Службу безпеки України».

Важливим кроком у розбудові розвідувального співтовариства держави є утворення Комітету з питань розвідки, на який покладається реалізація завдань щодо вдосконалення системи забезпечення керівництва координування та контролю за діяльністю розвідувальних органів України. Ключовим етапом досягнення нових розвідувальних спроможностей стало проведення огляду розвідувальних органів України, який здійснювався вперше. Суперечливими є результати реформ у безпековому та правоохоронному складниках сектору безпеки і оборони – у сфері громадської (публічної) безпеки, розбудові прикордонної інфраструктури тощо. Низький рівень зарплат спричиняє плинність кадрів і недоукомплектування штатів, на службу важко залучити висококваліфікованих фахівців. Передусім це стосується поліцейських, прикордонників, Національної гвардії. Загалом ситуацію на 30 році незалежності характеризує позиція України в глобальних рейтингах, що складаються авторитетними міжнародними організаціями:

Глобальний індекс	Позиція України у 2019 р.	Характеристика рейтингу України	Динаміка
Індекс людського розвитку Human Development Index ПРООН (UNDP)	88 серед 189 країн*	Показник 0,750 У Європі гірший лише у Молдови (0,700).	↗
Індекс забезпечення безпеки здоров'я Global Health Security Index	94 серед 195 країн	Показник нижче середнього Віднесено до групи країн «більш підготовлені»	—
Індекс конкурентоспроможності Світового економічного форуму (World Economic Forum)	86 серед 141 країн	57 балів Найкращі показники — щодо рівня освіти, ринку товарів і обсягу ринку. Найгірші — щодо макроекономічної стабільності, фінансової системи і рівня охорони здоров'я	↘
Рейтинг «Doing Business» Світового банку (World Bank)	64 серед 190 країн**	70,2 бала Найкращі показники щодо простоти отримання дозволів на будівництво; отримання кредитів, зовнішньої торгівлі. Найгірші щодо простоти енергозабезпечення і вирішення неплатоспроможності	↗
Індекс економічної свободи Wall Street Journal і Heritage Foundation	134 серед 180 країн***	54,9 бала Віднесено до групи з «переважно не вільною» економікою	↗
Індекс сприйняття корупції The Corruption Perceptions Index 2018 Transparency International	120 серед 180 країн*	32 бали зі 100 — нижче середнього показника у світі (43), серед країн ЄС — 66 місце	↗
Загальний рейтинг свободи Aggregate Freedom Score Freedom House	104 серед 210 країн**	Статус «частково вільної» країни	↗
Світовий рейтинг свободи слова/преси 2019 World Press Freedom Index міжнародної організації «Репортери без кордонів» (RSF)	102 серед 180 країн	32,46 бала	↗
Глобальний показник миру Інституту економіки та миру (The Institute for Economics and Peace)	150 серед 163 країн	Група країн з «дуже низьким показником миру»	↘
Індекс демократії британської компанії «Economist Intelligence Unit»	84 серед 167 країн**	17 місце Серед 28 країн Східної Європи (вище середнього). Класифікується як «гібридний режим»	↗
Індекс недієздатності держав Фонду миру	92 серед 178 країн**	69 балів Класифікується як країна, стан якої потребує підвищеної уваги	→
Індекс виконання цілей сталого розвитку 2019 Sustainable Development Solutions Network (SDSN) і the Bertelsmann Stiftung	47 серед 166 країн**	74,3 бала Є вищим за середній регіональний Східної Європи та Центральної Азії	↗

*Дані 2018 року

**Дані 2020 року

Пандемія COVID-19 і глобальна криза

У 2020 році перед Україною постали нові виклики, пов'язані зі світовою економічною рецесією.

1. Різке гальмування темпів економічного розвитку:
у I кв. 2020 р. реальний ВВП знизився на 1,3 %, у II кв. — на 11,4% до відповідного періоду 2019 р. За підсумками 2020 року зниження ВВП може скласти від 6% (прогноз НБУ) до 8,2% (прогноз МВФ).

2. Суттєве скорочення обсягів промислового виробництва. Спад промислової продукції відносно відповідного періоду 2019 р. у січні–липні 2020 р. склав 7,7% (ознаки промислової стагнації були помітні ще у 2019 році спад склав 0,5 %).

3. Зниження інвестиційної активності. У першому півріччі 2020 р. обсяги капітальних інвестицій зменшилися на 34,9 % порівняно з I кварталом 2019 р.

4. Припинення позитивної динаміки експорту товарів. За підсумками січня–липня 2020 р., за даними митної статистики, обсяги експорту товарів зменшилися порівняно з аналогічним періодом 2019 р. на 7,4 %.

5. Скорочення надання туристичних і рекреаційних послуг, індустрії гостинності через відкладення початку сезону відпочинку, скорочення потоку іноземних туристів, обмеження проведення масових заходів тощо.

6. Загострення проблеми безробіття в умовах скорочення економічної активності та зменшення мобільності населення.

7. Значне ускладнення виконання державного бюджету: його дохідну частину було зменшено на 119,7 млрд грн, а дефіцит збільшено майже втричі – до 298,4 млрд грн (7,5 % ВВП, що є найбільшим показником за останні 20 років).

8. Ускладнення становища у банківському секторі, що виявляється в уповільненні приросту депозитів, збереженні тренду скорочення корпоративного кредитування та зменшенні частки довгострокових кредитів.

9. Посилення курсової нестабільності через коливання попиту і пропозиції на валютному ринку, зниження надходжень від експорту, відплив капіталу з України в умовах глобальної кризи, зменшення валютних переказів трудових мігрантів.

Безпосередній гальмівний ефект карантину для України виявився слабшим, ніж прогнозувалося для країн з подібною моделлю протидії поширенню захворювання на COVID-19. Водночас дефіцит ресурсів і нестійкість досягнутої стабільності в грошово-кредитній та валютно-курсовій сферах, що значно посилилася під час коронакризи, унеможливають застосування інструментів монетарного стимулювання, що використовуються в розвинених країнах.

Змінимо Україну разом

Майбутнє починається вже сьогодні. Виконуючи передвиборчу програму Президента України, маємо активізувати роботу для побудови мирної, вільної, комфортної для громадян, безпечної України, яка подолала відсталість і посіла гідне місце серед європейських демократій.

Ми мріємо про Україну, яка є **повноправним членом Європейського Союзу і НАТО**, відновила територіальну цілісність, забезпечує державний суверенітет на всій своїй території, живе в мирі з усіма сусідами і співпрацює з усіма заінтересованими партнерами.

Ми бачимо Україну, в якій **функціонують компактні та високоефективні державні інститути**, забезпечено комфортне для громадян надання публічних послуг, зокрема через систему електронних сервісів, професійні й оснащені сучасною зброєю Збройні Сили України надійно захищають недоторканність національних кордонів, а правоохоронні органи — права, свободи і законні інтереси людини і громадянина.

Ми прагнемо побудувати Україну як вільну країну вільних людей з високим рівнем добробуту та ефективною сервісною цифровою державою, що є надійним економічним партнером у світі. В Україні майбутнього **забезпечено економічну свободу**, створено найкращі умови для інвесторів, поряд з аграрним сектором динамічно розвиваються промисловість, транспорт, будівництво, модернізовано транспортну,

житлово-комунальну, енергетичну, соціальну та інформаційну інфраструктуру, впроваджуються високі технології та інновації, досягнуто найвищі в Європі темпи економічного зростання, а громадянам забезпечено високу якість життя.

Для цього необхідно створити умови для повноцінного використання географічних переваг, розвитку ресурсного та людського потенціалу, інноваційного економічного зростання.

Ми віримо в Україну, де **забезпечено народовладдя** — участь громадян в управлінні територіальними громадами і державою через справедливі демократичні вибори і референдуми; захищено права і свободи людини, утверджено верховенство права та забезпечено рівність усіх перед законом, рівний доступ до справедливого правосуддя, подолано корупцію, відсутня расова, релігійна, етнічна, соціальна ворожнеча.

В Україні майбутнього люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду, їдять безпечну їжу, отримують якісні та доступні освітні та медичні послуги, захищені малозабезпечені громадяни, скорочується смертність і збільшуються народжуваність і тривалість життя, створюються сучасні робочі місця, українці повертаються додому з-за кордону.

Україна майбутнього **подолала вікову відсталість і меншовартість**, розвиває сучасну українську культуру й забезпечує вільний доступ кожного до досягнень світової культури.

Сьогодні ця картина, з огляду на окреслені вище глобальні тренди і системні проблеми національної економіки, суспільства і держави, видається фантастичною. Але запорука успіху — мріяти, прагнути втілення своїх мрій, рішуче та наполегливо діяти. **Побудувати успішну Україну і надійно захистити її може тільки держава, якій довіряє суспільство.** Довіряє державній політиці, довіряє державним органам, які утримує за власні кошти, розуміє та підтримує основні напрями розвитку.

Довіра не лише ставлення до державних службовців та їхніх рішень, але й участь у вирішенні нагальних проблем, вплив на формування та втілення суспільно важливих рішень.

Громадяни мають право розраховувати на справедливий захист своїх прав та інтересів. Конституція України визначила Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, в якій єдиним джерелом влади є народ. **Утвердження народовладдя – пріоритет діяльності держави, громадянського суспільства, усіх громадян.**

Народовладдя потребує чесних виборів, збалансованого поділу влади, суспільного контролю за її функціонуванням, гарантування прав і свобод, забезпечення законності та безпеки. Не можна залишити поза увагою і проблему розшарування суспільства. Формування потужного середнього класу є міцним підґрунтям політичної рівності та соціальної

справедливості, побудови правової держави, в управлінні якою не формальну, а фактичну участь бере народ.

Здоров'я людини — предмет солідарної відповідальності громадянина, громади, держави і бізнесу. В умовах децентралізації місцеві громади відіграватимуть провідну роль у впровадженні нових моделей медико-санітарної допомоги, які задовольнятимуть потреби місцевого населення.

Пандемія COVID-19 унаочнила глибокі проблеми у сфері охорони здоров'я та біобезпеки, нагальну необхідність її системного реформування. Нагально необхідно пришвидшити створення ефективної системи санітарного та епідемічного добробуту населення, його захисту від інфекційних і соціальних хвороб, протидії застосуванню біологічної зброї.

Трансформація сфери охорони здоров'я забезпечить повне охоплення населення медичними послугами не тільки первинної, а й вторинної і третинної ланки. Модернізація системи екстреної медичної допомоги дозволить забезпечити оперативність та якість її надання.

Освітня політика спрямована на розширення можливостей для вільного розвитку особистості, поліпшення адаптивності, підвищення якості й доступності освіти завдяки впровадженню і розвитку новітніх технологій і методів, збалансованість ринку праці та ринку освіти. Формування нової освітньої екосистеми надасть широкий доступ до глобального освітнього контенту. Розвиток **вищої освіти** спрямовуватиметься на

забезпечення її якості, сучасності, доступності, інклюзивності та прикладної цінності.

Має бути збережене поєднання адресних (залежних від рівня доходу) та категорійних (які надаються залежно від певного статусу людини) виплат. Допомога при народженні дитини має надаватися без перевірки доходів. Допомога малозабезпеченим сім'ям стане основою системи адресної підтримки, що передбачає запобіжники проти зловживань і шахрайства. Житлово-комунальні субсидії мають зменшуватися через зростання доходів громадян, а не для латання чергових дірок у бюджеті. Будь-яка програма соціальної підтримки оцінюватиметься з погляду її впливу на зменшення бідності та соціальної нерівності.

Реформування пенсійного забезпечення необхідне для гарантування фінансової стійкості пенсійної системи в умовах демографічного старіння, неформальної зайнятості й трудової міграції. Базова солідарна пенсія має нараховуватися за вдосконаленим алгоритмом, доповнюватися добровільною накопичувальною системою, власні доходи Пенсійного фонду збільшуватимуться, зокрема, за рахунок нових джерел, що дозволить забезпечити соціальну справедливість і гідне життя осіб у пенсійному віці.

Сімейна політика спрямовуватиметься на формування комфортного для народження й виховання дітей соціально-економічного середовища, відповідних ціннісних орієнтацій та економічних можливостей.

Політика в гуманітарній сфері має не розколювати, а об'єднувати суспільство довкола спільних цілей розвитку на засадах визнання різноманітності поглядів та ідеологічних орієнтацій.

Держава стане малопомітною для громадянина. Принцип «держава як сервіс» має бути втілений через побудову нової електронної країни. Легкість доступу до адміністративних послуг буде забезпечено через повноцінний запуск онлайн-сервісу державних послуг. Переважна їх частина надаватиметься автоматизовано, без залучення посадовців і посередників.

Кожен незалежно від віку чи соціального стану отримає цифрові навички через загальнодоступну програму цифрової грамотності. Європейський принцип «ніхто не має залишитись позаду» буде повною мірою застосований при побудові електронної країни.

Базовим питанням цифровізації держави має стати безпека — послуг, персональних даних, інфраструктури. Зручність отримання послуг має йти поруч з безпекою. Захист громадянина — основа будь-якого процесу, і цифровізація не є винятком.

Цифровізація — це підвищення ефективності держави. Електронний документообіг, оптимізація управлінських процесів і процедур, гнучкість, зменшення корупційних ризиків і контроль за ключовими процесами — все це має втілитись у реальність.

Гідна оплата праці, прозорість держави і невідворотність покарання — невід'ємні умови перемоги над корупцією.

Нульова толерантність до корупції має стати новою суспільною культурою в Україні.

Заможний громадянин — заможна держава. Маємо створити умови для поліпшення добробуту працюючого населення. Налагодження партнерських відносин між державою, бізнесом, громадою, розроблення і втілення узгоджених секторальних і регіональних стратегій створюватиме умови для розвитку національного, регіональних та локальних ринків праці.

Конкурентоспроможна економіка є запорукою сталого розвитку України. Забезпечення високих стійких темпів зростання ВВП як основи для підвищення рівня добробуту та якості життя населення, зміцнення держави — стратегічний пріоритет економічної політики. Аграрне багатство України має перетворитися з «ресурсного прокляття» на сучасну конкурентну перевагу на основі широкого застосування сучасних технологій виробництва та перероблення продукції.

Здорове і безпечне довкілля, надійна інфраструктура життєдіяльності суспільства є передумовою економічного розвитку, здоров'я та добробуту. Включення екологічних міркувань у соціальні та економічні рішення на всіх рівнях є однією з базових умов сталого розвитку.

В Україні формується нова кліматична політика, наша держава однією з перших в Європі підписала та ратифікувала Паризьку кліматичну угоду. Україна посилюватиме контроль за вирубкою лісів. На часі розроблення комплексної програми відновлення лісового

фонду України, визначення першочергових обсягів робіт щодо відновлення лісів і лісорозведення, охорони лісів від пожеж.

Нагальні завдання **у сфері інфраструктури** спрямовані на забезпечення споживачів енергією з екологічно чистих джерел, сучасним і комфортним транспортом, доступом до послуг.

Метою розвитку **транспортного сектору** є створення конкурентного ринку транспортних послуг і комплексної, збалансованої за видами транспорту ефективної **національної транспортної системи**. Буде усунено «вузькі місця» в транспортній інфраструктурі, створено міжнародні логістично-транспортні вузли, гармонізовано тарифну політику та забезпечено становлення України як потужної морської держави з відповідними інфраструктурою й транспортними потужностями.

Відбувається «енергетичний перехід» — використання розподілених потужностей та «розумної» інфраструктури, формування децентралізованих конкурентних ринків. Україна має формувати **системи енергозабезпечення**, які гнучко реагуватимуть на потреби споживачів і зменшувати вплив на довкілля, забезпечувати мінімально можливі суспільні витрати. Пріоритетної уваги потребує розвиток інноваційних технологій генерування та споживання енергії, «розумних» мереж (а також «розумних» виробництв, будинків, населених пунктів), ефективних систем акумулювання енергії для згладжування пікових режимів виробництва та споживання.

В умовах «енергетичного переходу» й цифровізації комфортність життя нерозривно пов'язана із захищеністю критичної інфраструктури. Безпека та стійкість критичної інфраструктури є важливим складником сталого розвитку.

Досягнення якості та комфорту життя населення на рівні сусідніх європейських країн – середньостроковий пріоритет України. Доки відмінності зберігаються і триває міграція за кордон, на це необхідно зважати при плануванні соціально-економічного розвитку, заходів демографічної політики.

Безпека людини – безпека країни. Людиноцентричний підхід покладено в основу ухвалення рішень у сфері національної безпеки.

Стратегічним пріоритетом стане підвищення національної стійкості – здатності суспільства і держави швидко адаптуватися до змін середовища і підтримувати стає функціонування, зокрема у спосіб мінімізації зовнішніх уразливостей. Це передбачає:

- взаємодію і координування діяльності держави, громад і бізнесу в запобіганні та реагуванні на загрози та подоланні їхніх наслідків;
- комплексний підхід до протидії широкому спектру загроз;
- високий рівень обізнаності громадян;

- готовність до реагування на загрози і здатність чинити опір;
- стійкі двосторонні канали комунікацій держави з громадянами.

Суспільство отримає ефективні інструменти демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

Особлива увага приділятиметься попередженню бойових втрат. Буде створено сучасну систему державної психосоціальної реабілітації та адаптації ветеранів війни.

Українці мають право жити в безпечному середовищі. Ми здійснюємо жорстку та раціональну політику попередження та переслідування злочинності, до якої залучатимуться органи місцевого самоврядування й недержавні структури. З вулиць наших міст і сіл мають зникнути зброя і наркотики. Ми рішуче протидіятимемо підлітковому насильству. Посягання на життя та майно громадян ефективно припинятимуться, а винуватці нестимуть справедливе покарання.

Держава гарантуватиме **невідворотність покарання** злочинців. Поліція та правоохоронна система володітимуть необхідним для цього арсеналом сил і засобів. Монопольне право на застосування сили матиме виключно держава. Захист від пожеж, наслідків стихійних лих і техногенних аварій буде посилений завдяки розвитку відповідних служб.

Пріоритети-2021

Мир в Україні

Переважна більшість громадян України впевнена: першочергове завдання української влади — це мир. Також більшість українців схиляється до думки, що мир вдасться наблизити через переговори. Припинення бойових дій різко знизить можливості РФ втручатися у внутрішні справи України.

Побудова миру на основі українських національних інтересів є пріоритетом номер один для Президента України. Ця політика реалізовуватиметься наполегливо і послідовно, попри всі намагання зірвати мирний процес.

Проведення 9 грудня 2019 року першого за три роки саміту в Нормандському форматі стало важливим кроком до миру. Реалізація домовленостей щодо припинення вогню, обміну полоненими, продовження процесу відведення військ і збільшення пунктів пропуску суттєво зменшують страждання українців по обидва боки лінії зіткнення.

Наступні зустрічі на різних рівнях у цьому форматі, підвищення статусу української делегації у Тристоронній контактній групі дозволили суттєво активізувати переговорний процес, спрямований на безпечну реінтеграцію тимчасово окупованої території України протягом відповідного перехідного періоду. Йдеться насамперед про сприяння реалізації прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово

окупованих територіях, забезпечення стратегічних комунікацій з ними, а також з іноземними партнерами. Ми фіксуватимемо будь-які порушення прав і свобод громадян, інших злочинів окупаційної адміністрації.

Необхідно сформувати ефективні механізми забезпечення економічної відбудови постраждалих територій, зокрема через створення територій пріоритетного розвитку і пріоритетних умов для залучення іноземних інвестицій.

У відносинах з РФ дотримуватимемося підходу, що базується на стримуванні для недопущення розширення масштабів збройної агресії, зміцненні національної стійкості, тобто зменшенні внутрішніх уразливостей суспільства, економіки і держави, збереженні каналів комунікації за міжнародного посередництва задля побудови миру, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України.

Завдяки наполегливим зусиллям режим припинення вогню триває вже понад два місяці. І наше спільне завдання полягає в недопущенні відновлення кровопролиття.

Першочергова увага і надалі приділятиметься захисту прав і свобод громадян України в Криму, зокрема в міжнародних судових інстанціях; захисту економічних інтересів та екологічної безпеки в Азово-Чорноморській акваторії та формуванню міжнародної коаліції із захисту свободи судноплавства в Чорному та Азовському морях.

Безпека і міжнародна співпраця

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека — найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України — головна мета державної політики національної безпеки.

Стратегія національної безпеки України «Безпека людини безпека країни» ґрунтується на засадах стримування, стійкості та взаємодії.

Україна прагне миру. Мир — запорука розвитку України. Встановлення миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону — найвищий пріоритет держави.

Збереження миру й недопущення розширення масштабів збройної агресії потребує радикального зміцнення сектору безпеки і оборони, що дозволить Україні ефективно забезпечувати самооборону і стримувати агресора. Важливу роль відіграватиме парламент, продовжуючи комплексне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони, зокрема щодо реформування СБУ, інших органів сектору безпеки і оборони.

Формуючи нову стратегію воєнної безпеки України, ми врахуємо досвід 6 років протистояння російської агресії,

а також уроки війн на Близькому Сході. Почнемо створювати нову систему територіальної оборони. Модернізуємо систему мобілізаційної підготовки та мобілізації. Переглянемо форми і способи застосування сил оборони, зважаючи на нові тенденції у збройній боротьбі, посилимо їх спільну підготовку.

Удосконалимо систему управління силами оборони, систему оборонного планування, впроваджуючи стандарти НАТО. Запровадимо новий стиль управління та військового лідерства, заснований на повазі до солдата і офіцера як громадян у погонах. Пришвидшимо переозброєння на нові, зокрема високотехнологічні, зразки зброї. Поліпшимо правові, матеріальні, психологічні, житлові та побутові умови служби і життя військовослужбовців.

Питання, яке потребує координації зусиль усіх гілок влади, — нарощування спроможностей та відновлення інфраструктури Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Сильні Військово-Морські Сили – це впевненість у захищеності південних кордонів України з моря. До цієї справи ми активно залучатимемо не лише власний промисловий і науково-технологічний потенціал, а й можливості міжнародної співпраці. Укладення відповідних домовленостей у Великій Британії — вагомий крок на цьому шляху.

Щоб Збройні Сили України набули максимально можливого рівня оперативних спроможностей, ми повинні мати відповідну ресурсну підтримку, яка стане

результатом впровадження ефективної, прозорої системи планування та розумного розподілу ресурсів. Ресурсний менеджмент має базуватися на ліпших практиках країн – членів НАТО, бути прозорим і зрозумілим для платників податків.

Зміцнення міжнародної підтримки України є ключовим завданням зовнішньої політики. Реалізації визначених Президентом України пріоритетів, підвищенню ефективності зовнішньої політики сприятиме реформа дипломатичної служби, поліпшення її кадрового забезпечення.

Україна вітає структурування відносин з НАТО за програмою «Один партнер — один план» та прагне до розвитку співпраці з Північноатлантичним альянсом, зокрема в межах Програми розширених можливостей НАТО. Стратегічним завданням є отримання від НАТО Плану дій щодо членства в Альянсі.

Україна працюватиме над якісним поглибленням відносин із США, Великою Британією і Канадою, прагнучим статусу основного союзника США поза межами НАТО.

Вже укладено українсько-британську угоду про політичну співпрацю, вільну торгівлю і стратегічне партнерство.

Поглиблення європейської інтеграції потребує активізації зусиль щодо забезпечення підтримки Європейським Союзом та його державами – членами дальшої секторальної інтеграції України з ЄС у сферах

енергетики, цифрової економіки, з питань митної справи, розвитку співпраці у сферах юстиції, свободи та безпеки. Україна прагне запровадити практичноорієнтований підхід до виконання Угоди про Асоціацію та до євроінтеграційного процесу загалом. Особливого значення набуває розвиток відносин з Німеччиною і Францією.

У 2020–2021 роках маємо досягнути позитивних зрушень у формуванні мережі партнерств з державами-сусідами, насамперед щодо розв’язання накопичених проблем у двосторонніх відносинах, забезпечення миру, безпеки і процвітання регіону.

Ми розвиваємо співпрацю з Польщею і Литвою, зокрема в межах Люблінського трикутника, Румунією. Заново розбудовуємо конструктивний діалог з Угорщиною та докладаємо зусиль для вирішення неврегульованих питань.

Особливу увагу приділятимемо розвитку стратегічного партнерства з Туреччиною, зокрема у сфері безпеки Чорноморського басейну.

З тривогою спостерігаємо за подіями в Білорусі та не сприймаємо насильницький шлях розв’язання проблем. Щиро сподіваємося на мирне вирішення політичної кризи. Водночас будь-які недружні кроки щодо України не залишаться без швидкої та адекватної реакції.

Актуальним завданням у відносинах з державами Азії є розвиток двосторонньої торгівлі, залучення інвестиційних, виробничих і науково-технологічних можливостей для

розвитку і модернізації економіки України.

У рамках диверсифікації зовнішньоекономічних зв’язків працюємо над залученням інвестицій з країн Перської затоки – Об’єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії, Катару. Залучення понад 17 млрд гривень інвестицій протягом наступних 35 років завдяки концесії морського порту «Ольвія» у Миколаївській області катарському інвестору – це безперечний успіх і зразок на майбутнє.

На тлі пандемії COVID-19 і світової економічної кризи зростає роль України як агропромислової потуги. За 2019–2020 маркетинговий рік наша країна експортувала рекордну кількість зерна та борошна – понад 57 млн тонн. Наше завдання – зберегти і зміцнити позиції України на світовому ринку продовольства, забезпечити збільшення експорту аграрної продукції більш високого ступеня перероблення.

Працюємо над представленням української культури у світі. Минулого року Україну було гідно представлено під час Року культури в Австрії. Цю практику буде поширено й на інші країни.

Народовладдя, ефективні інститути та прозорі правила гри

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. У 2020–2021 роках має бути ухвалене нове законодавство щодо функціонування інститутів прямої демократії – виборів, референдумів, права законодавчої ініціатив народу. Буде **запроваджено періодичні всенародні опитування громадян з нагальних питань суспільного розвитку України**.

Мають бути внесені зміни до Конституції України, що дозволять запровадити **децентралізований унітарний устрій**. Розвиватиметься новий трирівневий адміністративно-територіальний поділ через створення нових адміністративно-територіальних одиниць на місцевому та субрегіональному рівнях у кожній області. Необхідно забезпечити повсюдність територіальних громад, спроможних до розвитку та надання мешканцям якісних і доступних публічних послуг.

Для забезпечення єдності правового простору і відповідності діяльності органів місцевого самоврядування Конституції і законам України буде

запроваджено інститут префектів. Місцеві державні адміністрації будуть ліквідовані та передадуть повноваження до виконавчих органів місцевого самоврядування.

2020 рік — рік чергових **місцевих виборів**, що відбудуться за оновленим законодавством. Цими виборами розпочинається складний процес становлення новоутворених органів місцевого самоврядування, які мають забезпечити комфортне життя українців на відповідних територіях. Від того, скільки громадян візьмуть участь у цих виборах, залежатиме, наскільки новообрані депутати та голови відображатимуть волю місцевих громад.

Президент України як гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина вимагає неухильного дотримання законодавства про вибори та притягнення до встановленої законом відповідальності всіх осіб, винних у його порушенні.

Неухильне дотримання положень Конституції України, які є нормами прямої дії, — обов'язок державних органів та органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Розвиватиметься інституційне забезпечення **законодавчої діяльності**, зміцнюватимуться засади **парламентського контролю**.

Буде запроваджено **загальнодержавну систему стратегічного планування, контролю, моніторингу** діяльності державних органів, чіткої персональної відповідальності чиновників за її реальні результати.

Зміцнюватиметься **державна служба**. Логіка процесу її реформування потребує переосмислення. Як профільне законодавство, так і його практична імплементація мають виходити з принципів державної служби — верховенства права, законності, професіоналізму, патріотизму, доброчесності, ефективності, рівного доступу до державної служби, політичної неупередженості, прозорості та стабільності. Буде забезпечено єдність законодавчих підходів до регулювання різних видів державної служби.

Потребує дальшого удосконалення система центральних органів **виконавчої влади** — кадрового зміцнення її керівної ланки, збалансування функцій, повноважень і ресурсів.

Ефективне функціонування незалежної і самостійної судової гілки влади — фундаментальна умова зміцнення демократії та забезпечення верховенства права, захисту прав і свобод людини і громадянина.

Маємо створити ефективні механізми, які забезпечать право кожної людини на справедливий суд відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

Кожен громадянин нашої держави має бути впевненим у надійності та дієвості судового захисту його прав і свобод.

За роки незалежності України було проведено чи розпочато низку судових реформ. Постійне реформування судової влади нівелює саме поняття «реформа», позначається на діяльності судів і суддів і як наслідок — знижує рівень захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина. Не можна постійно випробовувати суспільство, експериментуючи із судовою системою.

Таке становище склалося не без участі самих суддів. Винесення деякими суддями неправосудних рішень, зловживання статусом і повноваженнями, причетність до рейдерства, вчинення корупційних діянь, навіть злочинів, не підвищує авторитет суду. Це підриває довіру суспільства до усієї судової системи і використовуються для дискредитації усіх суддів і судів України.

Необхідно забезпечити правову стабільність у сфері організації й діяльності судової влади. Йдеться не про чергове реформування, а про ретельний аудит здійснених реформ, виправлення помилок та удосконалення законодавства, узгодженого з Конституцією України, позицією Конституційного Суду України, міжнародно-правовими актами, рекомендаціями Європейської Комісії «За демократію через право».

З цією метою на інституційному рівні Президентом України було створено Комісію з питань правової реформи як фаховий, неполітизований майданчик для

розроблення загальногалузевої політики та концепцій.

Серед першочергових завдань цієї Комісії — розроблення стратегічного документа — концепції удосконалення національного законодавства у сфері правосуддя. Вона надасть відповідь на ключові запитання: яку судову систему хоче мати Україна через п'ять-десять років та як запроваджуватимуться європейські та міжнародні стандарти здійснення правосуддя?

Поряд із розробленням стратегічних документів якнайшвидшого вирішення потребують нагальні питання функціонування судової системи: комплектування місцевих та апеляційних судів достатньою кількістю суддів, забезпечення доступності правосуддя та виконання судових рішень, належне фінансування судової системи, впровадження інструментів електронного правосуддя та проведення ефективної комунікаційної політики.

Юридична спільнота очікує також на реалізацію ще однієї президентської ініціативи — внесення змін до Конституції України щодо скасування адвокатської монополії. Цей законопроект попередньо схвалений парламентом й отримав позитивний висновок Конституційного Суду України.

Важливим є законодавче врегулювання процедур посередництва, медіації та інших позасудових методів вирішення спорів, що справлятиме позитивний вплив як на роботу суду, так і на підвищення правової культури.

Гострою залишається проблема належного виконання рішень національних судів та Європейського суду з прав людини. Врегулювання цього питання має таке саме вирішальне значення для добре працюючої системи правосуддя та життєздатної економіки, як і постановлення правосудного рішення. Статистика невиконання судових рішень і відповідних звернень до міжнародних судових інстанцій формує суспільні негативні настрої щодо роботи всієї системи правосуддя. У той же час серед громадян, які мали досвід взаємодії із судами, баланс довіри є загалом позитивним.

Залишається актуальним питання правового регулювання діяльності правоохоронних органів із боротьби зі злочинністю. Детективи, слідчі, прокурори, інші працівники правоохоронних органів мають керуватися виключно нормами законодавства, а не політичними чи іншими інтересами.

Боротьба з **корупцією** здійснюватиметься не тільки у спосіб забезпечення невідворотності покарання, а й обмеженням можливостей та усуненням стимулів для вчинення корупційних правопорушень.

Для зміцнення **національної стійкості** буде сформовано механізми взаємодії органів державної і місцевої влади, неурядових організацій, бізнесу та міжнародних партнерів, запроваджено багаторівневу систему оцінювання ризиків і загроз національній безпеці, запроваджено єдину законодавчу базу у сфері планування та реагування на кризові ситуації та загрози, організовано

регулярні міжвідомчі навчання і тренування за участю населення.

Об'єднавчим чинником побудови сильної України мають стати цінності свободи та верховенства права, толерантності, поваги до закону і до приватної власності. Формування та поширення таких цінностей є важливою частиною гуманітарної політики держави.

Державна політика у сфері **державно-церковних відносин** базуватиметься на неухильному виконанні положень Конституції України.

Кращі умови для бізнесу та інвестицій

Економіка України потребує якомога швидшого повернення на траєкторію відновлення. Досягнення щонайменше 5% річного економічного зростання є безальтернативним. Саме такий рівень економічного зростання дозволить ефективно боротися з бідністю.

Заходи щодо подолання коронакризи потрібно сконцентрувати на трьох основних напрямках.

Відновлення економічного зростання:

- активізація банківського кредитування суб'єктів бізнесу, зокрема малого і середнього;
- корекція механізмів антиінфляційної політики;
- вчасне ухвалення закону про Державний бюджет на 2021 рік;
- підвищення ефективності управління бюджетними видатками, прозорості та контролю над їх використанням.

Розвиток внутрішнього ринку як основи стійкого зростання:

- зменшення імпортозалежності національної економіки;
- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу;
- поліпшення умов реалізації людського потенціалу;
- зміцнення інституційної основи національної економіки; її декриміналізація та детінізація.

Активна експортна політика:

- поліпшення структури експорту;
- освоєння нових зовнішніх ринків і розширення кола зовнішньоторговельних партнерів України;
- сприяння виходу на зовнішні ринки нових учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Нагальною умовою економічного зростання є **дерегуляція і розвиток підприємництва**. Спроститься доступ малого та середнього бізнесу до державних закупівель, банківського фінансування, інфраструктури.

Приватизація спрямовуватиметься не на досягнення короткострокових фіскальних цілей, а на залучення інвестицій, поліпшення корпоративного управління, створення нових робочих місць, перепрофілювання неефективних підприємств. Для об'єктів, що підлягають приватизації, буде забезпечено чесну й прозору

процедуру визначення оціночної вартості з урахуванням світової кон'юнктури та обсягу необхідних капіталовкладень. Приватизація стратегічно важливих підприємств здійснюватиметься на відкритих аукціонах. Щодо об'єктів, які залишатимуться у державній власності, має бути забезпечено ефективне виконання державою функцій власника, що передбачають принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва і розвитку.

Буде забезпечено комплексну підготовку аграрного сектору до впровадження ринку сільськогосподарських земель. Це передбачає формування законодавчої і нормативної бази землекористування, зокрема кадастрового обліку земель, створення правових і соціально-економічних механізмів функціонування цивілізованого ринку землі та ефективної реалізації прав власності на землі сільськогосподарського призначення, захист прав власників, оптимізацію структури власності та запобігання монополізації. Зрештою маємо сформувати ефективного і відповідального земельного власника, який забезпечив би раціональне землекористування, зростання виробництва та збалансований розвиток відповідних територій.

Позитивні структурні зрушення у промисловому та аграрному секторах сприятимуть поліпшенню структури зовнішньої торгівлі України. Зміцнення євроінтеграційного вектору розвитку відбуватиметься завдяки поглибленню участі України в проєктах макрорегіональної співпраці,

зокрема згідно зі Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону, Транскарпатського транспортного проєкту (Via Carpatia), проєктів Чорноморсько-Балтійського залізничного сполучення тощо.

Основним завданням монетарної політики є збереження цінової і курсової стабільності, що сформує платформу для стабілізації інфляційних очікувань населення та підприємців, а також підтримає позитивні інвестиційні настрої. Її довгостроковою основою має стати оздоровлення економіки, забезпечення високих темпів її зростання.

Збереження реальної незалежності Національного банку — наш імператив. Справжньої незалежності від будь-кого, як всередині країни, так і зовні. Водночас необхідно посилити координування дій Уряду і Національного банку.

Ми — за стимулювальну бюджетну та фіскальну політику. А це означає, що і тиск на сумлінних платників податків необхідно знижувати, і стимулювати економічне зростання через податкові й бюджетні інструменти. Головний пріоритет — це державні програми, що уможливають мультиплікаційний ефект.

Не лише одна галузь має отримувати додаткові імпульси для власного розвитку, а й ті галузі, які є суміжними. Йдеться насамперед про такі галузі, в яких Україна вже має вагомий потенціал, а саме інфраструктура, машинобудування, ІТ-сектор тощо.

Пріоритети державної фінансової політики — повноцінне впровадження середньострокового бюджетного планування з підвищенням якості макроекономічного прогнозування, бюджетної дисципліни; утримання дефіциту державного бюджету та запозичень у законодавчо визначених межах; забезпечення прозорості публічних фінансів з використанням спеціалізованих порталів відкритих даних.

Поліпшенню податкових надходжень сприятимуть спрощення податкового адміністрування, впровадження ефективних цифрових рішень, які спрощують процедури контролю та розрахунків з бюджетом.

Ухвалення нового трудового законодавства сприятиме підвищенню гнучкості ринку праці на основі лібералізації регулювання форм зайнятості.

Якісна інфраструктура

Розвиток України як сучасної європейської держави неможливий без докорінного підвищення якості інфраструктури – медичної, освітньої та наукової, соціальної, енергетичної, транспортної, інформаційної тощо.

Саме на масштабну розбудову якісної інфраструктури України спрямована програма Президента України «Велике будівництво», яка передбачає будівництво чи реконструкцію 6,5 тис. км доріг, 142 шкіл, 117 дитсадків, 212 відділень екстреної медичної допомоги, 570 медичних амбулаторій, 122 спорткомплексів по всій Україні.

Передумовою підвищення доступності медичної допомоги стане чіткий перелік гарантованих медичних послуг та обґрунтовані стандарти їх надання. Буде запроваджено загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування з внесенням відповідних змін до податкового та бюджетного законодавства.

Серед пріоритетів у профілактиці захворюваності – жорсткий державний контроль за виконанням Національного календаря щеплень (зокрема, щодо забезпечення наявності необхідних ефективних і безпечних препаратів).

Потребує подальшого розвитку електронна інфраструктура системи охорони здоров'я для зменшення адміністративного навантаження на лікарів, забезпечення

пацієнтам кращого доступу до електронних сервісів, депаперизації в медичній сфері та створення простору для інновацій.

Буде зміцнено кадровий потенціал школи — у спосіб поетапного підвищення заробітних плат вчителів, встановлення надбавок за результатами сертифікації, підтримки молодих фахівців.

Предмет особливої уваги, зокрема в умовах запровадження дистанційного навчання, — повне оснащення шкіл комп'ютерною технікою з підключенням до інтернету та впровадження комп'ютерних спеціалізованих освітніх програм.

Прагнутимемо досягнення 100 % забезпечення транспортом для безкоштовного підвезення дітей і педагогічних працівників до дошкільних установ, шкіл і місць проживання на селі.

В українських освітніх закладах буде забезпечено дотримання усіх необхідних протиепідемічних вимог.

Необхідним є реформування наукової сфери. Ключовим питанням є визначення моделі трансформації Національної академії наук України та національних галузевих академій наук.

Нагальним завданням є модернізація системи соціального захисту на основі впровадження єдиної моделі організації надання соціальних послуг. Напрямами діяльності у цій сфері є:

- підтримка громадян похилого віку, підвищення якості їхнього життя;

- підвищення прозорості та ефективності солідарної пенсійної системи через оптимізацію розміру єдиного соціального внеску, вдосконалення алгоритму нарахування пенсій, який справедливніше враховуватиме трудовий стаж людини;
- створення передумов для ефективного функціонування накопичувальної пенсійної системи;
- запровадження об'єктивних підходів до визначення та застосування прожиткового мінімуму;
- удосконалення механізмів надання допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- підтримка осіб з інвалідністю, сприяння їх працевлаштуванню тощо;
- удосконалення системи надання житлових субсидій на основі соціальної справедливості, що передбачатиме оптимізацію пільгових категорій, посилення адресності підтримки на основі інформаційних технологій.

Важливим пріоритетом органів державної влади буде реалізація комплексної державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Модернізація енергетичного сектору — пріоритет державної політики. Необхідно формувати енергоефективну свідомість громадян і сприяти їх

перетворенню на учасників не лише ринку споживання, а й виробництва енергії.

Держава підтримуватиме розвиток гнучких **енергетичних систем**, розподіленої генерації й перероблення. Метою є розбудова спроможності держави в технічно надійний і безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб задовольняти потреби в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування економіки за будь-яких умов.

Енергетична політика спрямовуватиметься на організацію доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх споживачів. Держава сприятиме конкуренції на енергетичних ринках.

Розвиток енергетики не повинен супроводжуватися зростанням його негативного впливу на навколишнє середовище.

Основним зовнішнім пріоритетом стане подолання критичної залежності національної економіки від будь-якого одного джерела, маршруту чи постачальника енергетичних ресурсів і технологій. Здійснюватиметься швидка і повноцінна гармонізація українського та європейського енергетичного законодавства. Зусилля будуть спрямовані на повноцінну інтеграцію української енергетики до європейського енергетичного простору.

Для нейтралізації загрози забруднення і деградації **довкілля на Донбасі** буде проведено оцінювання та відпрацьовано заходи зі зменшення екологічних ризиків у зоні конфлікту, визначення напрямів відновлення та

збереження навколишнього природного середовища Донбасу.

Для подолання загрозливої ситуації у сфері **поводження з відходами** буде вжито заходи щодо створення та забезпечення належного функціонування відповідної загальнодержавної системи. Буде налагоджене широке державно-приватне партнерство в цій сфері.

З метою подолання негативних екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи Україна забезпечує радіологічний захист та безпеку на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, розвиток господарської діяльності на території зони відчуження за безумовного дотримання норм радіаційної безпеки.

Для поліпшення сучасного стану єдиної державної системи та сил цивільного захисту буде проведено системне удосконалення в частині приведення її організаційної структури відповідно до змін адміністративно-територіального устрою держави, перерозподілу повноважень і децентралізації влади.

У 2020–2021 роках пріоритетні зусилля будуть спрямовані на розбудову Електронної країни. Розвиватиметься цифрова інфраструктура, підвищуватимуться цифрові навички населення. Реалізовуватимуться інформаційно-роз'яснювальні кампанії, що зроблять перехід громадян до цифрових послуг комфортним і простим. Важливим напрямом залишається кібербезпека: запровадження міжнародних

стандартів кібербезпеки у державному секторі,
ефективне державно-приватне партнерство у сфері.